ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 37 (1571) | Пятніца, 12 мая 1961 года | Цана 4 кап.

ПЛАНЫ І КЛОПАТЫ ЗОДЧЫХ

VII з'езд беларускіх архітэктараў

Новае ў беларускай архітэктуры—галоўная тэма гарачай і плённай размовы, якая разгарнулася на з'ездзе архітэктараў рэспублікі.

Вельмі многа новага ў творчай і будаўнічай дзейнасці нашых зодчых. Ім належаць праекты новых беларускіх гарадоў Новаполацка, Салігорска, Шацілак (кожны з іх —на 50—60 тысяч жыхароў).

Беларускія архітэктары стварылі багата добрых праектаў жылых, грамадскіх і вытворчых будынкаў, характэрных удалымі канструкцыйнымі, функцыянальнымі і мастацкімі вырашэннямі.

Тыпавыя праекты сталі асновай для ўкаранення індустрыяльных метадаў будаўніцтва і павышэння яго эканамічнасці.

Ва ўсё большых маштабах выкарыстоўваюцца прагрэсіўныя метады горадабудаўніцтва. Замест раскіданай забудовы гарадоў цяпер узводзяцца вялікія масівы, мікрараёны. Разгорнута вопытна-паказальнае і эксперыментальнае будаўніцтва. Цікавыя ў гэтых адносінах—праект прадзільнай фабрыкі Брэсцкага дываноўага камбіната, эксперыментальныя дамы ў саўгасе «Волма».

У Мінску пабудаваны першы ў Савецкім Саюзе эксперыментальны рамнакаркасны аб'ёмна-элементны дом і эксперыментальныя дамы з вібрацагляных панелей.

Мікрараён па Сталінградскай вуліцы ў Мінску атрымаў ухвалу замежных гасцей з Польшчы, Чэхаславакіі, Карэі і з саюзных рэспублік. Аднак вопыт яго забудовы трэба дасканала абагульніць, каб у новым будаўніцтве не паўтарыць некаторых хібаў, якія тут ёсць, асабліва ў стварэнні культурна-бытавых устаноў. Сур'ёзную ўвагу трэба звярнуць на школьныя і дзіцячыя ўстановы, дамы для маласямейных і адзіночак.

У дакладзе Л. Мацкевіча і ў выступленнях дэлегатаў былі названы многія творчыя ўдачы беларускіх зодчых, якія сведчаць аб сталасці іх майстэрства.

Беларускія архітэктары атрымалі Ганаровы дыплом Дзяржбуда СССР, Саюза архітэктараў СССР і Масгарвыканкома за конкурсны праект эксперыментальнага жылога раёна Паўднёвага захаду Масквы, а таксама больш ста медаляў Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі СССР.

Нашы архітэктары па даручэнню партыйных і савецкіх органаў значна ўдасканалілі і ўдакладнілі планы забудовы гарадоў рэспублікі, а па Мінску і Віцебску распрацаваны па сутнасці новыя планы. У выніку гэтага створаны лепшыя магчымасці для далейшага развіцця гарадоў. Больш рацыянальна вырашаны магістральныя сеткі ў гарадах і інжынернае абсталяванне іх тэрыторый. Прадугледжана і рэканструкцыя старых гарадскіх тэрыторый.

Нягледзячы на вялікія маштабы праектавання перспектыўнай сістэмы развіцця і размяшчэння прадукцыйных сіл рэспублікі, архітэктары вырашаюць і праблемы арганізацыі адпачынку працоўных. Мяркуецца ў санаторна-лячэбных мэтах выкарыстаць раёны возера Нарач, лепельскіх і асвейскіх азёр, лепш выкарыстаць прыродныя багацці Заслаўскага водасховішча, стварыць новыя вадаёмы вакол Мінска.

У дакладзе Л. Мацкевіча значная ўвага была аддадзена сельскаму будаўніцтву.

— Задачы далейшага ўздыму сельскай гаспадаркі,—сказаў дакладчык,—выклікалі неабходнасць рэарганізацыі забудовы, архітэктурнага аблічча і інжынернага абсталявання вёсак у мэтах паступовага набліжэння іх да ўзроўню пасяленняў гарадскога тыпу. Гэта стала асновай творчай дзейнасці многіх архітэктараў. Пачата складанне ўзорных схем планіроўкі і забудовы калгасных вёсак і саўгасных сядзіб, а таксама раённых цэнтраў.

Схемы прадугледжваюць упарадкаванне землекарыстання, вызначэнне спецыялізацыі і перспектыў калектыўнай гаспадаркі. І на гэтай аснове будуць створаны буйныя населеныя пункты. Шматпавярховыя дамы з водаправодам, каналізацыяй, цэнтральным ацяпленнем і інш. будуць размешчаны ў іх з улікам рэльефу мясцовасці.

У дакладзе адзначаліся недахопы ў будаўніцтве і праектаванні новай калгаснай вёскі.

— Ёсць яшчэ такія кіраўнікі калгасаў і саўгасаў,—падкрэсліва Л. Мацкевіч,—якія часта размяшчаюць будынкі выпадкова, без усякіх праектаў, што парушае планавую перабудову вёсак. Яшчэ не распрацавана метадалогія складання схем раённых планіровак і ўнутраных планаў кожнай гаспадаркі. Да гэтага часу дакладна не вырашана пытанне аб архітэктурным аблічы новага сельскага населенага пункта, аб памерах дамоў і іх унутраным абсталяванні.

На з'ездзе было расказана аб манументальным афармленні плошчаў і іх планіроўцы.

Па транспартнаму і аб'ёмнаму вырашэнню прызнана ўдалай плошча імя Якуба Коласа ў Мінску і вопыт стварэння яе будзе ўлічаны пры пабудове цэнтральнай плошчы імя Леніна ў сталіцы.

На плошчах Мінска, Віцебска, Гомеля, Маладзечна і іншых гарадоў узведзены манументы Ул. І. Леніна. Але не заўсёды планіроўка іх была ўдалай. У Брэсце, напрыклад, манумент не стаў цэнтрам архітэктурнага ансамбля, а ў Магілёве памер скульптуры—ў дыспрапорцыі з п'едэсталам.

У развіццё галоўнай тэмы размовы—аб новым у беларускай архітэктуры—у выступленнях было выказана многа цікавых думак, канкрэтных прапаноў. Нельга не пагадзіцца з архітэктарам С. Мусінскім, што галоўная задача зодчых—стварэнне архітэктуры нашага часу, у якой былі б еднасць формы і зместу, разумнае і смелае выкарыстанне новых будаўнічых матэрыялаў, высокі эстэтычны густ, адпаведны густу савецкіх людзей.

Многа было сказана на з'ездзе аб задачах, якія ў бліжэйшы час належыць вырашыць беларускім будаўнікам.

Ул. Кароль гаварыў аб тым, што генеральныя планы нашых гарадоў, якія былі распрацаваны на 20—25 год, ужо ўстарэлі. Так, напрыклад калі раней меркавалася, што колькасць насельніцтва Мінска праз дваццаць год будзе складаць 600 тысяч чалавек, дык цяпер ужо ёсць падставы думаць, што за гэты перыяд сталіца Савецкай Беларусі вырасце ў горад з мільённым насельніцтвам. А гэта карэнным чынам мяняе генеральны план забудовы горада. Тое самае назіраецца ў Гомелі і Гродна, дзе жыхароў хутка будзе больш, чым меркавалі складальнікі планаў.

Архітэктарам належыць выправіць памылку ў планаванні прывакзальных плошчаў, дзе не ўлічана неабходнасць пабудовы аўтавакзалаў.

Няма ў цэнтры гарадоў рэзерву тэрыторыі, напрыклад, для будаўніцтва школ, а патрэба ў школах кожны год узрастае. І гэта неабходна ўлічыць у новых праектах і планах.

Лепш трэба размясціць прамысловыя аб'екты, каб яны не засяроджваліся ў адным раёне горада.

Вялікая ўвага павінна быць аддадзена развіццю заводскага буйнапанельнага будаўніцтва як галоўнага напрамку тэхнічнага прагрэсу ў жыллёвым будаўніцтве рэспублікі.

Аснова ансамблевай забудовы жылых комплексаў і мікрараёнаў — тыпавыя праекты. Майстэрства савецкага архітэктара можа з асаблівай дасканаласцю праявіцца ў горадабудаўнічым вырашэнні комплексаў, кварталаў, мікрараёнаў. а гэта патрабуе дакладнага ведання законаў кампазіцыі вялікіх прастораў, абавязковага ўліку прыродных умоў, дзе разгортваецца будаўніцтва.

Шырокую творчую праграму давядзецца выканаць майстэрні па буйнапанельнаму домабудаўніцтву Белдзяржпраекта. У першую чаргу ёй трэба вырашаць праблемы колеру, новых матэрыялаў, асобных дэталей, першых паверхаў новых дамоў і іншыя.

У выступленнях Б. Грубіна, Л. Мацкевіча і іншых слушна падкрэслена неабходнасць удумлівага праектавання прыгожай і таннай малагабарытнай мэблі для маламетражных кватэр. У гэтай галіне ёсць вялікі і станоўчы вопыт у літоўскіх майстроў. Трэба яго выкарыстаць з максімальнай карысцю для развіцця мэблевай прамысловасці Савецкай Беларусі.

Размова на з'ездзе была цікавай і змястоўнай. Яна сведчыць аб глыбокім разуменні беларускімі архітэктарамі свайго абавязку перад народам.

Аднак яна была б яшчэ больш плённай, калі б поруч з архітэктурна-будаўнічымі пытаннямі больш шырока разгарнулася дыскусія па творчых архітэктурна-эстэтычных праблемах. Гэтыя тэмы, калі і закраналіся, дык толькі ў асобных выступленнях (Ул. Стальмашонак, І. Белагорцаў, Ул. Кароль і інш.) і пераважна ў агульнай форме. А між тым, праблемы мастацкай формы, стылю сучаснай беларускай архітэктуры заслугоўваюць сур'ёзнай тэарэтычнай і творчай распрацоўкі. З гэтым маюць непасрэдную сувязь праблемы традыцый і наватарства, сінтэзу архітэктуры, скульптуры і жывапісу, унутранага і вонкавага афармлення грамадскіх і жылых будынкаў, манументальная прапаганда і інш.

Саюз архітэктараў часам (разам з Дзяржбудам) наладжваў абмеркаванне розных праектаў, але вельмі рэдка вялася размова аб выніках іх ажыццяўлення.

У Доме архітэктара працуе студыя малюнка і акварэлі, быў і, ча жаль, цяпер ужо не існуе гурток афорта. Тут чыталіся лекцыі пра творчыя плыні ў сучаснай зарубежнай архітэктуры, па некаторых праблемах развіцця сучаснай савецкай архітэктуры і іншыя. Гэта добра. Але, мяркуючы па справаздачы праўлення, тут было небагата цікавых творчых сустрэч з вучонымі, жывапісцамі, скульптарамі і выканаўцамі задум архітэктараў. На жаль, і на з'ездзе не было прадстаўнікоў сумежных мастацтваў.

Многа спрэчак на з'ездзе выклікалі прынцыпы і практыка забудовы эксперыментальнага мікрараёна на Сталінградскай вуліцы Мінска. Зразумела, што ў гэтай справе павінны перш-наперш разабрацца спецыялісты. Але не менш карыснай была б сустрэча архітэктараў і інжынераў з жыхарамі мікрараёна. Яны падказалі б зодчым і будаўнікам многа цікавага для іх далейшай працы ў гэтай галіне. Такую сустрэчу можа наладзіць Саюз архітэктараў.

З'езд паказаў, што беларускія архітэктары рыхтуюцца дастойна сустрэць XXII з'езд КПСС новымі творчымі перамогамі.

На з'ездзе выбрана праўленне Саюза архітэктараў у складзе 15 асоб (старшыня праўлення В. Ладыгіна).

Гэта ўзбагачае

Цікавай падзеяй было выступленне артысткі Пінскага народнага тэатра Тацяны Сівохінай на сцэне Тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі ў спектаклі «Кухарка». Лёгка было зразумець хваляванне выканаўцы: ёй жа ўпершыню давялося іграць разам з вопытнымі акцёрамі.

Ці справіцца Т. Сівохіна з галоўнай роллю, ці здолее перадаць своеасаблівасць характару Паўліны Хутарной — гэта трывожыла ўсіх, хто прысутнічаў на спектаклі.

З першага з'яўлення на сцэне актрыса прыцягнула ўвагу гледачоў сваёй трактоўкай вобраза. Усе чакалі, што ўбачаць на сцэне бойкую, вострую на язык маладзіцу. Такой іграе Паўліну на сцэне Брэсцкага тэатра артыстка Н. Ганчарэнка.

Але вось адкрываецца заслона. Ля пліты брыгаднай кухні стаіць маленькая жанчына з туга павязанай вакол галавы залацістай касой. Хуткімі і спрытнымі рухамі яна перастаўляе посуд, мяшае кашу, мые, выцірае лыжкі і міскі. Кухарка занята працай і таму на рэплікі Пчолкі адказвае мімаходзь, паміж справаю. Уваходзіць брыгадзір Чайка. У дыялогу з ім Т. Сівохіна дае выразную экспазіцыю вобраза калгаснай кухаркі. Ужо ў гэтым эпізодзе становіцца ясна, што Паўліна — Сівохіна — натура незвычайная, чалавек са сталым характарам і прынцыповымі поглядамі на жыццё.

З першых жа сцэн кухаркі з Галінай Сахно глядач пачынае разумець розніцу паміж імі. Заслуга Т. Сівохінай і рэжысёра І. Сакольскага ў тым, што за сюжэтнымі паваротамі камедыйнага дзеяння яны разгледзелі гэтую розніцу і, каб падкрэсліць яе, гранічна канкрэтызавалі фігуру Хутарной.

Т. Сівохіна паказвае сваю гераіню чалавекам цвёрдай волі і вытрымкі. У дыялогах-сутычках з Сахно і Казанцам Паўліна — Сівохіна заўсёды выходзіць пераможцай, бо ёй дапамагаюць цвёрдая перакананасць у сваёй праўдзе, уменне трымаць сябе ў руках — якасці, якіх яўна не хапае яе «праціўнікам». Чым мацней «распаляюцца» Галіна і Сцяпан, тым спакайней і насмешлівей кідае рэплікі Паўліна.

На сцэне Пінскага гарадскога Дома культуры Т. Сівохіна сыграла многа роляў. І характэрна, што самадзейная артыстка заўсёды трохі «прыўзнімае» сваіх гераінь, знаходзячы і акцэнтуючы ў іх вобразах рысы рамантычнай адухоўленасці. Так і ў аблічча Паўліны Хутарной выканаўцу захапіла яркая нацыянальная самабытнасць характару, прыгажосць душэўнага свету простай сельскай кухаркі. Любоў павінна быць гордай — вось думка, якая для Т. Сівохінай вызначае асноўны змест ролі і кіруе ўсімі паводзінамі яе Паўліны. Не выпадкова апошняя размова з Казанцам у трэцім акце аказваецца ключавой сцэнай для разумення вобраза, створанага артысткай.

Т. Сівохіна даказвае правамернасць свайго тлумачэння вобраза Паўліны Хутарной. Самадзейная выканаўца прынесла ў пастаноўку Тэатра імя ЛКСМБ тэму светлага кахання, і ў спектаклі стала яшчэ больш сонца, радасці.

Выступленне майстроў на аматарскай сцэне ўзбагачае тэатральнае мастацтва, зближае яго з народам. Але не менш важнае і патрэбнае пачынанне — удзел таленавітых артыстаў народных тэатраў у спектаклях прафесіянальных калектываў. Думаецца, што ініцыятыва брастчан знойдзе падтрымку і адабрэнне ва ўсіх тэатрах рэспублікі.

М. РЫБАКОЎ.

Брэст.

Кожны пяты трактар у нашай краіне вырабляецца на Мінскім трактарным заводзе.

Дастойную сустрэчу рыхтуе калектыў трактаразаводцаў XXII з'езду КПСС. Першынство ў спаборніцтве трымае сталеліцейны цэх. Штодзённа перавыконваюць зменныя заданні сталявары: І. Кісялёў, А. Салдатаў, А. Азараў і інш.

На здымку вы бачыце сталявара **А. Азарава** і яго падручнага Сяргея **Салаўя**, якія ўзялі абавязацельства да дня адкрыцця XXII з'езда КПСС выплавіць 600 тон сталі і сэканоміць 45 тысяч кілават-гадзін электраэнергіі. На сённяшні дзень яны далі больш 200 тон сталі звыш плана і сэканомілі каля 20 тысяч кілават-гадзін электраэнергіі.

ГЕРОІ НАШЫХ ДЗЁН

ВЯСНОВЫ НАСТРОЙ

★ Міхась ДАНІЛЕНКА ★

Цурчаць, звоняць па каменьчыках воды клапатлівай Начы. Бяжыць рэчка праз густы лясок, дзе на вастраверхіх ялінах, быццам тыя свечкі, жаўцеюць тугія шышкі, спяшаецца праз палі, дзе азіміна ўжо выпростваецца пад сонцам. А на застаўках, пад мостам, што на цэнтральнай сядзібе саўгаса, нават пагрозліва булькоча хвалямі: ведай, маўляў, нашых: не такая я ўжо і маленькая рачулка, як можа здацца на першы погляд.

Прыляцелі гаспадарлівыя шпакі. Многа іх тут у дуплістых таўшчэзных таполях і ліпах. Сядзяць шпакі на галінках ля сваіх домікаў, весела пасвістваюць, перадражніваюць адзін аднаго—радуюцца вясне, сонцу. У лесе, што пачынаецца адразу ж за Свянцінскім, зацвітаюць кветкі баравога сону. Адна, другая, трэцяя, быццам блакітнаватыя зорачкі.

— Дзевачкі,—звініць шчаслівым голасам тоненькая, як тая чароцінка, непаседа Ніна Малашэвіч.—Зацвіў баравы сон! А пралескі я яшчэ ўчора бачыла.

— Не можа быць,—падае голас са свайго ложка Маня Кулік.—Так рана?

— А што ж такога?—пярэчыць чарнявая, стрыманая Вольга Монцік.—Час ужо. Пойдзем, дзяўчаткі, хто не заняты на рабоце, букеты збіраць?

— Вядома ж, дзевачкі, вядома, — аж падскоквае кучаравая Ніна. — Ідзём зараз жа.

Шчупленькая Ніна Малашэвіч на выгляд дзяўчо-падлетак. Нават яе сяброўкам і то часам не верыцца, што гэта яна, Ніна, ужо каторы час працуе на такой адказнай і нялёгкай рабоце—даглядала свінней, а цяпер маладняк гадуе.

— Вы ідзіце,—ляніва пацягваецца на ложку Маня Кулік.—А я яшчэ паляжу: драмаць хочацца,—проста страх...

Вольга адкінула з ілба непакорную пасму валасоў і з дакорам паківала галавой.

— І не сорамна табе, Маня?—ціха сказала яна.—Хоць бы вось іх, Ніны і Гані, пасаромелася. Хіба мы менш за цябе стаміліся?

— Яна пасаромеецца, як жа,—прамовіла са злосцю Ганя Жмырка, накідваючы на галаву цёплую хустку.—Няхай сабе дрэмле. Усё роўна яна ў лесе толькі нам настрой сапсуе...

Вольга пераабулася ў боцікі, апранула паліто, і яны выйшлі з пакоя. На шафе пастукваў будзільнік, што купілі ў складчыну. Толькі Маня Кулік адмовілася даваць грошы.

У ліпавых прысадах заходзіліся адзін перад адным гракі. Ля крайніх дамоў Свянціцкага нехта біў па жалезе. Вольга прыслухалася.

— Ідзіце цішэй, дзяўчаткі,—папрасіла яна.— А я збегаю, пагляджу, ці не прыехаў, нарэшце, каваль.

Брыгадзір Іван Барыскін колькі разоў прасіў, каб з цэнтральнага аддзялення саўгаса «Нача» яму на які дзень прыслалі каваля: трэба было падладзіць плугі, паправіць падвесную дарогу на свінаферме.

— Прышлю, Ваня. Заўтра ж прышлю,—абяцаў дырэктар Аляксандр Якаўлевіч Ліпаўка.

І з-за сотні больш важных, неадкладных спраў забываўся паслаць.

Монцік павярнулася і пабегла назад. Дзяўчаты прыцішылі крок і, ідучы ў лес, ціха перагаварваліся.

— Добрая яна, наша Волька,—у роздуме гаварыла Ганя.—Шчырая. І сэрца харошае. Не ведаю, як хто, а я тую Маньку Кулік даўно вытурыла б з работы. Ты ж была ўчора, Ніна, як Барыскін загадваў станкі пасыпаць вапнай?

— Была.

— Дык жа паленавалася. Нам чырванець прыйшлося за яе.

Колькі часу яны прайшлі моўчкі. Кожная думала пра Вольгу Монцік — іхнюю другую сяброўку. У Вольгі праца ў руках, здаецца, гарыць, і сама яна быццам аж свеціцца, калі любую работу выконвае. Кажуць, што празмерная пахвала можа ўскружыць галаву чалавеку. А Вользе не ўскружыла. Дзяўчына такая сціплая, якой была і год, і два, і тры гады назад. Пра яе ведаюць не толькі на Брэстчыне. Усёй рэспубліцы вядома іхняя Вольга Канстанцінаўна Монцік. Ордэнам Леніна ўзнагароджана, вялікім сярэбраным медалем Усесаюзнай выстаўкі. У другі раз у абласны Савет выбралі...

У лесе было зацішна. Пахла вільгаццю, мохам, перапрэлай ігліцай. У вершалінах стромкіх елак ледзь чуўся ціхі, раўнамерны шум. Ніна ўзрадавалася, калі знайшла прыгожыя кветачкі баравога сону. Дзяўчына прытуліла да запунсавелых шчок халаднаватыя пялёсткі і шчасліва засмяялася. Няхай, як хоча, разважае тая Маня Кулік, а яны вось—Ніна, Вольга і Ганя—такія шчаслівыя. І, можа, нават і не выкажаш у двух словах, у чым тое шчасце іхняе. Ніна ўспомніла, як аднойчы—было тое з паўгода назад,—прыехаўшы з Масквы, з Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі, Вольга задуменна сказала сяброўкам:

— Разумееце, дзяўчаты, шчасце, я думаю,—у працы, у служэнні людзям. — Яна трохі падумала, прыжмурыла чорныя вочы і яшчэ раз сцвярджальна кіўнула галавой.—Так, так — у працы. Хто ён, чалавек, што баіцца мазаля? Ніхто! Нікому ён не патрэбен і ніхто паважаць не стане таго, хто ад работы адвільвае.

Відаць, яна, іхняя Вольга Монцік, многа перадумала па дарозе з Масквы. Звычайна немнагаслоўная, дзяўчына разгаварылася і ўсё расказвала Ніне і Гані аб выстаўцы, аб Краснай плошчы, аб масквічах.

І тады вось, здымаючы ватоўку, азвалася Маня Кулік. Яна толькі што вярнулася з работы і прагрукала бруднымі кірзаўкамі ад парога.

— Шчасце,—яна штучна рассмяялася.—Ніхто можа не ведае, у чым яно... Вось скажы, толькі ад шчырага сэрца, ты, Волька, шчаслівая?

— Вядома.—Чорныя вочы Монцік здзіўлена глядзелі на сяброўку.—Я вельмі шчаслівая. Упэўнена: і яны тое ж пра сябе скажуць,—Вольга паказала на Ніну з Ганяй.

У той дзень яны ўпершыню паспрачаліся з Маняй Кулік. І, пагарачыўшыся (чаго ў спрэчках не бывае!), Ніна нават абазвала Маню мяшчанкай. Над ложкам тае вісеў танны дыванчык. На ім былі няўклюдна намаляваны алені, якія хутчэй за ўсё нагадвалі гончых сабак. Ніна сказала, каб выкінула Маня яго: толькі выгляд пакоя псуе такі «шэдэўр мастацтва». Маня надзьмулася і на наступны дзень дэманстратыўна перавесіла дыванчык яшчэ вышэй. Так і цямнеюць на сцяне тыя бязрогія алені, на якія Ніна не можа без грэблівасці глядзець...

— А я, дзяўчаткі, ледзь не дагнала вас,—адсопваючыся, загаварыла Вольга.

Яна ішла з вёскі нацянькі, расчырванелася, хустка ў яе з'ехала на плячо.

— Малайчына наш Барыскін,—гаварыла яна.— Сам стаў за каваля. Колькі мы намучыліся з той ваганеткай, што з падвеснай дарогі звальвалася! А ён замяніў у ёй ролікі, і цяпер коціцца яна, як новая...

Каля поля ляжаў вялікі валун. Вольга дакранулася да яго далонню. Камень нагрэўся на сонцы. У шчарбінках на ім пачаў ужо расці мяккі скубун-мох. Нешта трохі здрыганулася на сэрцы ў дзяўчыны. Такі ж вось камень запомніўся ёй, тады маленькай Вольцы, як хавалі яе бацьку...

— Дзяўчаты,—папрасіла Вольга.—Вы збірайце кветкі, а я трошкі пасяджу. Ціха тут, хораша...

...Якраз такое вось цяпло ішло ад нагрэтага сонцам каменю, на які пасадзіў некалі яе старэйшы брат Пятрусь на могілках. Калі памерла маці, Вольга і не помніць—колькі ёй тады было? А вось смерць бацькі запомнілася.

Ляжаў ён, Канстанцін Монцік, на покуць галавой, і маленькая Волька, быццам загіпнатызаваная, глядзела і глядзела на вузлаватыя бацькавы рукі.

— Глядзі, дзіцятка, запамінай, сірацінка!—галасіла бабка Гілярыха, падводзячы Вольку, якая аж дрыжала ад страху, да лавы, дзе ляжаў бацька.—Няхай вочанькі твае запомняць яго...

— Сціхні, старая. І так моташна,—зашыпеў на Гілярыху дзядзька Алесь.—Не сірацінка яна. Запомні гэта. І не вярэдзь дзіцяці душу. Не вачамі, а сэрцам яна запомніць бацьку...

Быў ля Быценя Югалінскі дзіцячы дом. Туды неўзабаве і прывёз Вольку дзядзька Алесь. Пачалося для дзяўчынкі новае жыццё.

Не сказаць, каб яно было дрэнным. Трохі толькі часам сумна рабілася, што няма ўжо ў яе болей ні маці, ні бацькі. Бо хіба не хочацца дзіцяці, каб зноў бацька пагушкаў яго на руках, падкінуў пад самую столь, каб смешна паказытаў калючымі вусамі? Ды з'явіліся новыя сябры. І жылі яны ў дзіцячым доме ўсё роўна як адна сям'я,—зладжана, дружна. Ужо тады выхавацелі не маглі нахваліцца Вольгай Монцік.

— Шчыруха. Ростам усяго два вяршкі, а і падлогу памые, і вады прынясе, і яшчэ і карову падоіць,—гаварылі яны.

— Малайчына, Волька,—сказаў аднойчы выхавацель Анатоль Мікалаевіч, вельмі скупы на пахвалы і, як думалі дзятдомаўцы, чарстваваты чалавек.—Рукі на тое і дадзены чалавеку, каб праца ў іх гарэла.

Часцяком наведваліся ў дзіцячы дом Пятрусь і дзядзька Алесь.

— Расцеш,—гаварыў дзядзька, пасадзіўшы насупраць сябе пляменніцу.—У жыццё хутка пойдзеш. Сёмы ж клас канчаеш... У камсамол не ўступала яшчэ?

— Не ўступала.

Вольчына жыццёвая біяграфія толькі тады пачыналася.

Анатоль Мікалаевіч пасля вёз сваіх выхаванцаў Вольгу Монцік і Міхася Агафонава сюды, у саўгас «Начу». І яны здзівіліся, што не такі ён ужо сухар, гэты Анатоль Мікалаевіч, як ім здавалася. Развітваючыся з Вольгай і Міхасём, выхавацель нават праслязіўся.

— Слаўныя дзеткі,—гаварыў ён дырэктару саўгаса, разгублена засоўваючы хусцінку ў кішэню пінжака.—Неразбэшчаныя. Працу паважаюць.

— Калі працу паважаюць, у нас іх таксама будуць паважаць,—сказаў дырэктар.—Не турбуйцеся. Людзі ў саўгасе харошыя. Дапамогуць кожнаму на ногі стаць, не толькі вось ім, маладым.

Працаваць у свінарнік Вольга Монцік пайшла сама. Помніць, як шыракаплечы, прысадзісты Андрэй Кулеш, што працаваў на кормазапарніку, здзіўлена агледзеўшы яе, запытаўся:

(Заканчэнне на 2-й стар.).

У майстэрні скульптара

Скульптар С. Селіханаў працуе над помнікам выдатнаму дзеячу Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, таленавітаму палкаводцу і арганізатару Савецкіх Узброеных Сіл Міхаілу Васільевічу Фрунзе, які будзе ўстаноўлены ў Мінску. На здымку — рабочая мадэль помніка

Мастакі робяць справаздачу

ТЫДЗЕНЬ ВЫЯЎЛЕНЧАГА МАСТАЦТВА

Апошнія гады мастакі Беларусі сканцэнтравалі сваю ўвагу на тэмах з жыцця працоўных горада і вёскі. Пра гэта сведчаць нядаўнія выстаўкі іх твораў, якія з кожным годам выклікаюць усё больш шырокую цікавасць у гледачоў.

Мастакі рыхтуюцца цяпер да ўдзелу ва Усесаюзнай мастацкай выстаўцы 1961 года, якая адкрываецца ў Маскве да XXII з'езда КПСС. Як і ўсе савецкія людзі, яны імкнуцца сустрэць з'езд новымі творчымі дасягненнямі, унесці свой уклад у агульнанародную справу будаўніцтва камунізма.

Вынікі Усесаюзнай выстаўкі дазволяць вызначыць ясную і шырокую дарогу далейшага развіцця савецкага, у тым ліку і беларускага мастацтва.

Беларускія мастакі добра разумеюць, што яны яшчэ адстаюць ад эстэтычных запатрабаванняў народа. Многія з'явы нашай рэчаіснасці яшчэ не знайшлі належнага адлюстравання ў творах мастакоў, глыбіня пранікнення ў сутнасць з'яў, узровень мастацкага майстэрства яшчэ не могуць поўнасцю задаволіць.

Зарукай паспяховага вырашэння ўсіх гэтых задач з'яўляецца шырокае адлюстраванне мастакамі жыцця народа. Народ — не толькі спажывец мастацтва, але і лепшы суддзя. Яго інтарэсы і спадзяванні павінны ўлічвацца як найшырэй і гэта забяспечыць няўхільны рост мастацтва. Вось чаму Саюз мастакоў Беларусі за апошні час звяртае асаблівую ўвагу на арганізацыю цеснай сувязі з масамі, шырокую папулярызацыю мастацтва ў народзе.

Праведзены ўжо сустрэчы мастакоў з рабочымі, калгаснікамі, інтэлігенцыяй на рэспубліканскай выстаўцы і ў час творчых камандзіровак мастакоў. Значна пашырылася лекцыйная прапаганда выяўленчага мастацтва, у тым ліку праз народныя ўніверсітэты культуры.

Цікавым мерапрыемствам з'явіцца «Тыдзень выяўленчага мастацтва», які будзе праходзіць з 14 па 20 мая.

Раней праводзіўся «Дзень мастака»—у азнаменаванне вядомага ленінскага Дэкрэта аб манументальнай прапагандзе, які быў прыняты 12 красавіка 1918 года. У дэкрэце Ленін падкрэсліваў галоўную задачу савецкіх мастакоў, —актыўны ўдзел у камуністычным выхаванні народа і прапагандзе ідэй сацыялізма.

Ленінскі план манументальнай прапаганды набыў значэнне праграмы развіцця савецкага выяўленчага мастацтва. Праведзеныя па нашай краіне Дні мастака знайшлі самы шырокі водгук у грамадскасці і абудзілі шырокую цікавасць народных мас. Таму было вырашана «Дзень мастака» ператварыць у «Тыдзень выяўленчага мастацтва».

Жывапісцы і скульптары, графікі і прадстаўнікі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва выступяць у час Тыдня са сваімі новымі творамі перад гледачамі.

Шматлікія выстаўкі твораў, сустрэчы майстроў мастацтва з працоўнымі на прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах, ва ўстановах і ў навучальных установах, у майстэрнях мастакоў, лекцыі і гутаркі дапамогуць шырэй пазнаёміць народ з творчай працай мастакоў, а мастакоў—з жыццём народа.

Будзе праведзены рад масавых мерапрыемстваў. На Цэнтральнай плошчы ў Мінску ўпершыню будзе разгорнута выстаўка скульптуры. Вялікую работу правядзе Беларускі мастацкі музей. У яго залах, апроч лепшых твораў, створаных беларускімі мастакамі за апошнія гады, разгорнута веснавая выстаўка жывапісу, на якой экспануюцца самыя апошнія творы мінскіх мастакоў. На працягу Тыдня выстаўкі адкрыюцца ў клубе аўтазавода, у калгасах і саўгасах. Мастакі пачнуць шырокую работу па прапагандзе мастацтва ў калгасах і саўгасах.

Мастакі Беларусі ў час Тыдня шырока адчыняць дзверы майстэрань для народа. Пра творчы працэс, пра сваю працу раскажуць скульптары З. Азгур і А. Бембель, А. Глебаў і С. Селіханаў; жывапісцы Я. Зайцаў, М. Савіцкі, П. Крохалеў, М. Воранаў, Я. Красоўскі, А. Гугель і многія іншыя.

Урачыстым будзе дзень 14 мая ў шахцёрскім гарадку Салігорску. З будаўнікамі і шахцёрамі сустрэнецца вялікая група мастакоў. Яны перададуць у дар клубу салігорскіх рабочых творы жывапісу і графікі, прысвечаныя гэтай будоўлі.

Шырока будзе папулярызавацца выяўленчае мастацтва на экранах кінатэатраў рэспублікі, па радыё і тэлебачанню і праз друк.

«Тыдзень выяўленчага мастацтва» з'яўляецца сведчаннем клопатаў Камуністычнай партыі аб развіцці мастацтва, аб стварэнні багацця духоўнай культуры савецкага народа.

П. НІКІФАРАЎ,
старшыня праўлення
Саюза мастакоў БССР.

Сельскім дарогам — дбайнага гаспадара

Сёлета ранняй вясною мне давялося пабываць у Маладзечанскім раёне.

— Эх, дарогі... — расчаравана заўважыў старшыня калгаса «Кастрычнік» Фёдар Сянько і дадаў: — Хоць верталёт купляй. Добра, што тэлефон ды радыё ёсць.

Ад калгаса да раённага цэнтра ўсяго трыццаць кіламетраў. У «Кастрычніку» шэсць грузавых машын і легкавая. Але больш месяца ніхто не выязджаў ні з калгаса ў раён, ні з раёна ў калгас.

Не толькі ранняй вясною. У дажджлівае лета і восень у сельскую краму нельга прывезці солі, селядцоў, прамысловых тавараў. Падпісчыкі са спазненнем атрымліваюць газеты. Нават новы фільм цяжка даставіць у клуб, не гаворачы ўжо пра тое, каб прывезці з горада артыстаў з канцэртам або лектара.

У такую бездараж паштальён едзе вярхом на кані, старшыня калгаса — на трактары «ДТ-54». І ўсё гэта не дзе-небудзь сярод балот і лясоў Палесся, а ў Маладзечанскім раёне.

— Вясна трэцюю частку раёна разрэзала, — гавораць у райвыканкоме.

На дарозе да калгаса імя Калініна [illegible] Нельга было дабрацца да арцелі імя Леніна — [illegible] кіламетраў непраходнай гразі. Былі адрэзаны ад раённага цэнтра калгасы імя Кірава, імя Жданава, саўгас «Яхімоўшчына». Калі [illegible] калгасных грузавікоў стаялі на прыколе. Ні адзін шафёр не адважыўся вывесці машыну з гаража. За [illegible] месяцы ў гэтых калгасах не завезлі ні адной тоны мінеральных угнаенняў. [illegible]

На імя загадчыка Маладзечанскага раённага аддзела культуры [illegible]

Як жа, нарэшце, наладзіць пастаянную кругла год сувязь з горадам і паміж калгасамі? Аб гэтым у раёне гавораць каторы год.

Старшыня райвыканкома, калі не даедзе ў калгас, вернецца ў горад, пазвоніць да старшыні калгаса:

— Няўжо ў цябе людзей або машын мала, каб дарогу ўпарадкаваць?

Старшыня калгаса звычайна ніколі не пярэчыць:

— Вось толькі хай падсохне. Возьмемся.

Дарога падсохне — пачынаецца сяўба. Пасля сяўбы ніхто не клапоціцца, каб рамантаваць дарогу. А там сенакос, жніво... Так цягнецца з году ў год.

Старшыня калгаса «Кастрычнік» Фёдар Сянько браўся рабіць дарогу. Тры кіламетры праклалі. А яшчэ трэба пяць. Гэта на тэрыторыі сваёй арцелі. А каб дабрацца да Маладзечна, трэба ехаць па дарогах калгасаў імя Жданава і «Камсамолец». У арцелі імя Жданава тры кіламетры бездаражы і ў «Камсамольцы» — два.

Можа б у калгасе «Кастрычнік» і знайшлі сродкі, каб адрамантаваць дарогу на тэрыторыі сваёй арцелі, але ўсё роўна становішча ад гэтага не палепшыцца — не даедзеш да Маладзечна. Трэба папраўляць яшчэ пяць кіламетраў дарогі па тэрыторыі другіх калгасаў.

Вядома, калгас «Кастрычнік» не здолее ўпарадкаваць дарогі сваімі сіламі. Аб'яднаць сілы трох гаспадарак і пракласці забрукаваную дарогу ад «Кастрычніка» да Маладзечна — [illegible] пакуль нават не задумаўся.

Праўда, Гарадзілаўскі сельсавет вынес рашэнне, [illegible] дарогі. А калі надыходзіў тэрмін брацца за справу, старшыні калгасаў разводзілі рукамі:

— Мы ж адлічваем у дарожны фонд абласнога выканкома пэўную суму грошай на [illegible] дарог. Ёсць жа [illegible] у райвыканкоме інжынер па дарогах і шляхах. Вось яны няхай і займаюцца рамонтам дарог.

Так і ёсць: калгасы, саўгасы і іншыя арганізацыі штогод адлічваюць сродкі на добраўпарадкаванне [illegible]

Загадчык Мінскага абласнога аддзела аўтамабільнага транспарту і шасейных дарог А. Лесавой гаворыць:

— Летась па вобласці мы праклалі 61 кіламетр асфальтаваных і брукаваных дарог, [illegible]

Гэта мала ці многа? Гадавы план выканалі, нават перавыканалі.

Тым не менш, трэцяя частка Маладзечанскага раёна кожную вясну і восень [illegible] з-за 22 кіламетраў мясцовых дарог, па якіх нельга ні праехаць, ні прайсці. Не лепшая справа з сельскімі дарогамі і ў іншых раёнах вобласці.

У сувязі з развіццём аўтамабільнага транспарту [illegible] задача, каб пракласці добрыя дарогі ад раённых цэнтраў да калгасаў, саўгасаў, сельскіх Саветаў. Па Мінскай вобласці гэта складае не адну тысячу кіламетраў.

Колькі год спатрэбіцца, каб ліквідаваць гэтае бездарожжа, калі абласная арганізацыя пракладвае за год толькі па 61 кіламетру сельскіх дарог?

У прамове на нарадзе па сельскай гаспадарцы Цаліннага краю 14 сакавіка 1961 года М. С. Хрушчоў гаварыў: «Патрэбна клапаціцца аб тым, каб утрымліваць у добрым стане грунтавыя дарогі». І далей ён указваў на тое, што «...становішча дарогі залежыць ад дырэктараў саўгасаў і старшынь калгасаў. Яны перш за ўсё павінны клапаціцца пра дарогі».

Возьмем тыя ж калгасы «Кастрычнік», імя Жданава, «Камсамолец». У іх ёсць 21 грузавая аўтамашына, амаль столькі ж трактараў. Многа рабочай сілы. Калі гэтыя гаспадаркі не здолеюць самі пракласці новую асфальтаваную ці брукаваную дарогу, дык адрамантаваць яе ў іх ёсць усе магчымасці. Ёсць гравій, ёсць і транспарт. Няма аднаго — ініцыятывы, арганізатарскай работы.

І кожны раз, калі едзеш па дарозе ў саўгас або з саўгаса «Яхімоўшчына», які знаходзіцца за дваццаць кіламетраў ад Маладзечна, хочацца [illegible] слова сказаць пра дырэкцыю саўгаса, сельскі Савет, кіраўнікоў раёна. Чаму яны не клапоцяцца аб упарадкаванні сваіх дарог? Які б ні быў добры аўтамабіль, па бездарожжы ён хутка зношваецца. На добрай дарозе аўтамашына можа прайсці без капітальнага рамонту да ста тысяч кіламетраў. Саўгасныя грузавікі і палавіны такой адлегласці не праходзяць. Праз кожныя пяць тысяч кіламетраў у кожным з іх даводзіцца мяняць тармазы. [illegible] На добрай жа дарозе ад Маладзечна да саўгаса 25 мінут язды, а [illegible] і дзве гадзіны будзе мала.

Хто б ні ехаў па гэтай дарозе, кіраўнікі саўгаса або раёна абавязкова, уздыхнуўшы, скажуць:

— Эх, дарогі...

Каму дакор? Дарогам, што іх намнога апярэдзіла развіццё аўтамабільнага транспарту, або самім сабе?

Як ні дзіўна, а многія гаспадарнікі, якім даводзіцца ездзіць па благіх дарогах, [illegible] часта кідаюць дакор [illegible] па дарогах і шляхах пры Маладзечанскім райвыканкоме [illegible]

[illegible] Але ж гэта ўсё за гэтыя адзін фонд [illegible] тысяч рублёў [illegible] больш дарог [illegible]

[illegible] Хто ж сумесна [illegible] каб [illegible] тры такую [illegible] вясной у час разводдзя і ўлетку пасля праліўнога дажджу. Для гэтага трэба не толькі многа намаганняў, але і трактары, бульдозеры, грэйдэры. Для пракладкі дзесяці, скажам, кіламетраў добрай дарогі нявыгадна калгасу набываць такую тэхніку. Гэтую праблему можа вырашыць толькі міжкалгасная арганізацыя. Яна магла б і азеляняць дарогі, вуліцы.

Ліквідаваць бездараж у раёнах ёсць усе ўмовы. Напрыклад, сабекошт аднаго кіламетра брукаванай дарогі — 13 тысяч рублёў. Гэта ў тым выпадку, калі каменне падвозіць за 20—30 кіламетраў. У Маладзечанскім раёне такі будаўнічы матэрыял ёсць амаль у кожным калгасе. Яго хопіць не толькі забрукаваць дарогі свайго раёна, але і суседніх.

Гэтую праблему вырашыла б хутчэй новая дарожная міжкалгасная арганізацыя, якая практычна займалася б пракладкай новых сельскіх артэрый з дапамогай калгасаў, саўгасаў, прадпрыемстваў.

М. ГРОДНЕЎ.

Да дваццацігоддзя гераічнай абароны Брэсцкай крэпасці.

Самадзейныя мастакі Брэста пішуць эцюды ў раёне Брэсцкай крэпасці.

Фота В. Германа.
Фотахроніка БЕЛТА.

Юбілей паэта і літаратуразнаўца

Споўнілася 50 год з дня нараджэння паэта, літаратурнага крытыка і літаратуразнаўца Сцяпана Ліхадзіеўскага, які жыве і працуе ў Ташкенце. Прэзідыум праўлення Саюза пісьменнікаў БССР паслаў віншаванне, у якім жадае юбіляру доўгіх год жыцця, плённай творчай працы, нязгаснай маладосці і бадзёрасці.

С. Ліхадзіеўскі вядомы як паэт. На старонках нашых рэспубліканскіх газет і часопісаў можна сустрэць вершы гэтага аўтара.

С. Ліхадзіеўскі выдаў зборнікі вершаў «Чырванеюць вішні» (1931), «Рокаты дальняй прыстані» (1931), «Крывавыя знічкі на снезе» (1932), «Мы маладая гвардыя» (1932).

Цяпер С. Ліхадзіеўскі займаецца педагагічнай работай ва Узбекістане. Ён закончыў аспірантуру пры кафедры ўсеагульнай літаратуры Ташкенцкага педагагічнага інстытута і з 1939 года выкладае зарубежную літаратуру ў вышэйшых навучальных установах Ташкента.

На старонках перыядычнага друку Узбекістана С. Ліхадзіеўскі выступаў з артыкуламі аб творчасці узбекскіх савецкіх пісьменнікаў Айбека, Г. Гуляма, А. Кахара, Уйгуна, Мірмухсіна. Змяшчаў ён артыкулы і пра Я. Купалу, Я. Коласа, В. Лаціса, М. Ціханава, С. Шчыпачова і іншых савецкіх пісьменнікаў. Яму належыць шэраг перакладаў на рускую мову з Фурката, Мукімі, Хамзы, Г. Гуляма, Міртэміра, М. Бабаева, Х. Пулата. З літаратуразнаўчых прац С. Ліхадзіеўскі апублікаваў некалькі артыкулаў у вучоных запісках ташкенцкіх ВНУ і ў цэнтральных усесаюзных выданнях: «Анатоль Франс і першая руская рэвалюцыя» («Иностранная литература» № 6, 1955), каментарыі да другога тома збору твораў А. Франса (Дзяржаўнае літаратурнае выдавецтва, 1958), раздзел аб А. Франсе ў трэцім томе «Гісторыі французскай літаратуры» (Выдавецтва АН СССР. Масква, 1959). Асобнымі кнігамі выйшлі даследаванні гэтага аўтара «Анатоль Франс. Кароткі нарыс творчага шляху» (Ташкент, 1954) і «Анатоль Франс. Нарыс аб творчасці» (Ташкент, 1961).

У апошні час С. Ліхадзіеўскі падрыхтаваў зборнік сваіх выбраных вершаў на беларускай мове «Берасцянка жывых трывог».

ТВОРЧАЯ СУСТРЭЧА

У раённым цэнтры Докшыцы адбылася творчая сустрэча паэта-песенніка А. Русака, кампазітара Г. Вагнера, артыстаў Беларускага радыё і тэлебачання з членамі літаратурнага аб'яднання і чытачамі раённай газеты «Ленінская праўда». Спачатку ў рэдакцыі газеты былі абмеркаваны вершы маладых паэтаў Я. Лукашэвіча, Э. Зубрыцкага, А. Саса, С. Судніковіча, І. Стадольніка і іншых.

Другая частка вечара была перанесена ў Дом культуры. Адказны сакратар Саюза кампазітараў БССР І. Нісневіч расказаў аб шляхах развіцця беларускай музычнай культуры. Затым А. Русак прачытаў свае творы.

У заключэнне адбыўся канцэрт, у якім прынялі ўдзел салісты Беларускага радыё і тэлебачання М. Марозава, В. Прышчапёнак, Ю. Матраеў.

Паспяхова выступіў і хор калектыву настаўнікаў мясцовай сярэдняй школы разам з салістамі В. Прышчапёнкам і Ю. Матраевым. Хор выканаў песню Г. Вагнера на словы мясцовага паэта А. Саса «Партызанская клятва».

С. ЗУБРЫЦКІ.

ПІСЬМЫ Ў РЭДАКЦЫЮ

Сорамна перад суседзямі

У дні падрыхтоўкі да 100-годдзя з дня смерці Т. Р. Шаўчэнкі нашай Макранскай сярэдняй школе (Быхаўскі раён) спатрэбіліся кнігі ўкраінскага пісьменніка, якіх не было ні ў школьнай, ні ў іншых мясцовых бібліятэках.

Вучні 9 класа, члены літаратурнага гуртка, паслалі пісьмы школьнікам Украіны з просьбай дапамагчы ім.

Хутка вучні трох украінскіх школ, у тым ліку і школы сяла Шаўчэнкава на радзіме паэта, прыслалі нам кнігі на ўкраінскай мове, вельмі прыгожа выдадзеныя, — творы Т. Шаўчэнкі: «Кабзар», «Паэмы», а таксама «Жыццё і творчасць Т. Р. Шаўчэнкі». Можна толькі пазайздросціць паперы, вокладцы, ілюстрацыям гэтых выданняў.

Украінскія школьнікі ў сваіх пісьмах папрасілі нас прыслаць творы Я. Купалы, Я. Коласа і іншых беларускіх пісьменнікаў.

Вось тут нам і прыйшлося цяжка. Твораў Я. Коласа ў раённай кнігарні мы не здолелі купіць. Недзе на складзе знайшліся кнігі Я. Коласа «Новая зямля» і «На ростанях». Але яны так неахайна выдадзены, што сорамна пасылаць іх на Украіну. Хацелі купіць альбом «Мінск». Таксама выдадзены дрэнна, а каштуе два з паловай рублі.

Час і нашым выдавецтвам падумаць пра знешні выгляд кнігі, каб нам не трэба было чырванець перад сябрамі з брацкіх рэспублік!

С. МАЛЧАНАЎ,
выкладчык рускай мовы і літаратуры, класны кіраўнік 9 класа.

РАТУЙЦЕ ПАРК!

Амаль усю паўночную частку раённага цэнтра Лагойск займае парк. Цудоўна ў ім вясной і летам. Размешчаны ў баку ад дарог, ён з'яўляецца найлепшым месцам адпачынку.

У парку нават у самыя спякотныя дні вее прахалодай. А гэта таму, што ў ім многа натуральных крыніц. Яны сочацца з глыбінь зямлі, чыстыя і празрыстыя, як шкло. У крынічнай вадзе значны працэнт мінеральных солей. Старажылы расказваюць, што ў Лагойску калісьці быў невялікі курорт, на які прыязджалі «знатныя асобы» з розных куткоў Беларусі.

Але не толькі цудоўнай прыродай славіцца лагойскі парк. Ён з'яўляецца гістарычным месцам. Пры ўваходзе ў яго кідаецца ў вочы высокі земляны вал, а вакол — роў, які некалі злучаўся з ракой Гайнай і затапляўся вадой. Гэта сляды старога замка. Сюды кожны год прыязджаюць турысты з мінскіх і іншых школ, рабочыя прадпрыемстваў, настаўнікі.

Здавалася б, што захаванне парку, клопаты пра яго добраўпарадкаванне павінны заўсёды знаходзіцца ў цэнтры ўвагі мясцовых устаноў і арганізацый. На жаль, гэтага сказаць нельга. За паркам не сочаць ні гарпасялковы савет, ні яго аддзел камунальнай гаспадаркі. У выніку паркавая плошча засмечваецца і пастунова становіцца непрыгоднай для адпачынку.

Пабывайце цяпер на так званым спартыўным полі. Той, хто ведаў раней гэтую маляўнічую палянку, акружаную з усіх бакоў зялёнай сцяной векавых дрэваў, зжахнецца, убачыўшы яе. Уся паверхня зрыта. Старшыня раённага Савета спартыўных таварыстваў і арганізацый У. Ермакоў захацеў параўняць пляцоўку, каб было зручней бегаць спартсменам. І вось увосень мінулага года ў парку з'явіўся трактар з бульдозерам. За некалькі дзён ён нараварочаў столькі зямлі, што яе не вывезеш за месяцы. Для таго, каб давесці справу да канца, трэба затраціць некалькі тысяч рублёў. А іх ніхто не дае.

Некалькі гадоў назад лагойскія школьнікі пасадзілі новыя дрэвы ў парку. Яны прыняліся, але, застаўшыся без догляду, пакрывіліся, растуць як папала.

Жыхары Лагойска любяць і ганарацца сваім паркам. І яны ўстрывожаны, што гэты цудоўны куток горада прыходзіць у заняпад.

Б. САСНОЎСКІ.

По слядах неапублікаваных пісем

Там, дзе няма клуба

Група камсамольцаў калгаса імя Ул. І. Леніна звярнулася ў рэдакцыю з пісьмом, у якім скардзілася на адсутнасць клуба ў вёсцы Дуброва Смалявіцкага раёна.

Начальнік Мінскага абласнога ўпраўлення культуры тав. Ю. Міхневіч паведаміў рэдакцыі, што факты, аб якіх пісалася ў пісьме, пацвердзіліся.

Праўленне і партыйная арганізацыя калгаса вырашылі купіць дом і прыстасаваць яго пад клуб у в. Дуброва. З калгаснікамі гэтай вёскі за апошні час рэгулярна праводзіліся лекцыі і гутаркі. Загадчыца Прылепскай сельскай бібліятэкі, якая знаходзіцца ў цэнтры калгаса, арганізавала бібліятэку-перасоўку ў Дуброве. У памяшканні пачатковай школы ў гэтай вёсцы будуць 4—5 разоў у месяц дэманстравацца кінафільмы.

Абмеркаванне прэм'ер беларускіх тэатраў

Тэмай чарговай размовы на мастацкім савеце Міністэрства культуры БССР былі сёлетнія прэм'еры «Калючая ружа» Ю. Семянякі па лібрэта А. Бачылы (Тэатр оперы і балета) і «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка (Тэатр імя Янкі Купалы).

З дакладам аб спектаклі «Калючая ружа» выступіў Я. Цікоцкі.

У абмеркаванні прынялі ўдзел І. Нісневіч, І. Кузняцоў, галоўны дырыжор Тэатра оперы і балета Л. Любімаў і старшыня мастацкага савета Р. Шырма.

Пра спектакль «Лявоніха на арбіце» ўступнае слова сказаў Я. Рамановіч.

У спрэчках выступілі А. Бачыла, К. Губарэвіч, Ул. Няфёд, Б. Платонаў.

З прамовай на пасяджэнні выступіў таксама міністр культуры БССР Р. Я. Кісялёў.

Мастацкі савет станоўча ацаніў абодва гэтыя спектаклі.

ВЯСНОВЫ НАСТРОЙ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

— А ты ведаеш, страказа, колькі трэба прыгатаваць тым свінням на запарнікv?

— Не,—наіўна прызналася Вольга.

— Глядзі, каб на другі ж дзень не ўцякла,— папярэдзіў Кулеш.

Але Вольга не ўцякла. Аж гулі натруджаныя за дзень рукі, балела спіна. Паспрабуй, памяшай драўлянай лапатай у вялізнай бочцы параную бульбу! Праўда, тады ў саўгасе свінней было не больш шасцісот галоў. Ды ўсё ж нарыхтаваць корму для іх было не так проста.

— Нешта прыдумаць трэба,—сказала Вольга, калі аднойчы на кормазапарнік зайшлі дырэктар саўгаса Аляксандр Якаўлевіч Ліпаўка і сакратар партарганізацыі Сяргей Вікенцьевіч Цераховіч.— Гэта ж мяшалкай такой прадзедаўскай не вельмі спорна круціць...

— А што тут прыдумаеш?—нахмурыўся Ліпаўка.—Да вас жа працавалі і не скардзіліся.

— Мала што працавалі,—запярэчыла Вольга.— Тады на ферме свінней было менш, а цяпер з кожным годам іх больш будзе. Няўжо ж так і будзем гібець над бочкамі?

— Праўда, праўда,—падтрымаў дзяўчыну Цераховіч.—Львоўскі свінар Чыж вунь адзін адкарміў тысячу свінней. І калі думаць аб далейшых перспектывах, дык у корані трэба пераабсталяваць кормакухню. Маторы трэба ў работу ўпрагаць, а не мускулы...

Калі дырэктар з сакратаром пайшлі, Андрэй Кулеш па прывычцы пачухаў патыліцу і цмокнуў языком.

— А ты дзяўчына з порахам,—сказаў ён.—Я, прызнацца, і не думаў, што ты такая.

Праз некалькі дзён «дзяўчына з порахам» развіталася з Кулешам.

— Свінней пайду адкормліваць, — паведаміла яна.—Ці я горшая за Чыжа? Маладая, сілы ёсць.

— Але ж, але,—заківаў галавою Андрэй.—А тут я застануся адзін?

— Цяпер і адзін справішся. Сёння манцёр прыйдзе: матор установяць. Так што лапату можаш выкінуць...

І, можа, толькі папрацаваўшы першае паўгоддзе на адкорме свінней, Вольга зразумела як след сапраўдную цану працоўнага подзвігу Яраслава Чыжа. Нялёгка было даглядаць семсот-восемсот галоў свінней. Ужо правялі амаль ва ўсе свінарнікі падвесныя дарогі, ручную працу, як кажуць, звялі да мінімуму, і ўсё ж працаваць даводзілася не пакладаючы рук.

— На сыры адкорм пяройдзем,—сказала аднойчы Вольга заатэхніку Галіне Бяленка.—Так і выгадней, і зручней.

Вясёлая, жвавая жанчына Галіна была родам з Палтаўшчыны. Яе муж Мікалай скончыў на Украіне ветэрынарны факультэт сельскагаспадарчага інстытута, і яго накіравалі сюды, у Ляхавіцкі раён. Галіна прыехала з мужам у Беларусь. Тут завочна скончыла Беларускую сельскагаспадарчую акадэмію і пачала працаваць у саўгасе заатэхнікам. На фермах бачылі яе жвавую, вясёлую, дзень у дзень. Да Вольгі Монцік Галіна ставілася як да малодшай сяброўкі. Падумаўшы, яна адказала:

— А што ж, на сыры адкорм пераходзіць час. У перадавых гаспадарках гэтым заняліся даўно. Паклапоцімся, вядома, і пра камбікормы.

Яшчэ прыцемкам падымаліся Вольга Монцік, Ганя Жмырка і Ніна Малашэвіч і спяшаліся на свінаферму. Кармілі свінней, чысцілі свінарнікі, рыхтавалі вітамінную падкормку—хвойныя галінкі, моркву, крэйду. Па дамаганню Вольгі падвесную дарогу зрабілі і ў ад'ёмнік. Цяпер не трэба было кармы цягнуць на сабе ў памяшканне, дзе знаходзіліся аднятыя ад свінаматак парасяты.

І вось у мінулым годзе Вольга Монцік, непрыкметная свінарка з саўгаса «Нача» на Брэстчыне, атрымала першую працоўную перамогу. Тысяча дзвесце адзінаццаць свінней адкарміла яна!

Тады ж яе павіншавалі ЦК партыі і Савет міністраў рэспублікі. Зацвердзілі ўдзельніцай Усесаюзнай выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі СССР.

А праз колькі часу яшчэ адна радасць: за самаадданую працу Вольгу ўзнагародзілі ордэнам Леніна. Дзяўчына трымала яго на далоні і ўглядалася ў дарагі профіль, акаймаваны залатым калоссем. Радасна стукала ў грудзях сэрца. Было нават трошкі трывожна: можа, яна і не заслужыла такога гонару?

У дзень выбараў у мясцовыя Саветы Ганя і Ніна доўга прыбіраліся. Яны ж будуць галасаваць і за яе, Вольгу. Нават непаваротлівая Маня Кулік, якая не любіла хадзіць ні ў кіно, ні на танцы, і тая пакручвалася каля люстэрка.

— Ну, Волька, за цябе ідзём галасаваць, — павярнулася да Вольгі Ніна Малашэвіч.—Цяпер ты дзяржаўны чалавек. Можа з табой і на танцы ўжо нельга будзе хадзіць?—Ніна падскочыла і, абхапіўшы сяброўку за плечы, горача пацалавала ў шчаку.

— А я, ведаеце, аб чым, дзяўчаты, думаю? Перайду на гадоўлю парасят,—ціха загаварыла Вольга.—Там не ўсё ў нас ладзіцца... Цяжка там будзе. А пайду.

Ганя і Маня здзіўлена глянулі на сяброўку.

— Пайду,—упарта паўтарыла Вольга.—Па мясу саўгас паўгадавы план ужо выканаў. А маладняк гадуюць не вельмі добра ў нас.

— Дзівачка,—фыркнула Маня Кулік.—Нялёганька табе там будзе. Дабілася ж многага: у абласны Савет вунь выбіраюць...

— Хоць бы ты памаўчала!—раптам накінулася на Маню Ніна. — Правільна, Волечка, рашыла. Я — таксама з табой...

Яны ішлі, узяўшыся пад рукі, на выбарчы ўчастак. І ўсе, хто сустракаўся ім на дарозе, азіраліся на дзяўчат: ну, імянінніцы дый годзе. Нават Маню разварушылі.

Па лясных праталінах ішла вясна. Яна не скупілася і рассыпала першыя пралескі. На кустах вербалозу залацістым пылком пакрыліся пушыстыя шарыкі. І пчала ўжо нясмела дзынкнула: на тых шарыках нектар пачала шукаць. Тады вось Вольга з Нінай пачалі даглядаць парасят.

— Ну, як?—запыталася ў іх Маня Кулік, калі дзяўчаты аднойчы вярнуліся змораныя з працы. Ім тады ад стомы нават і гаварыць не хацелася —злосць разбірала.

— А нічога,—стрымліваючы сябе, бадзёра адказала Ніна. — Паглядзела б ты на сямідзённых пестуноў, што рабая прывяла. Такія забаўныя —проста пацеха.

Параіўшыся з заатэхнікам Галінай, Вольга прапанавала ў кожным станку для парасят зрабіць невялічкія «спальні». Было пацешна наглядаць, як, патыцкаўшыся ружовымі пятачкамі, падсілкаваўшыся, парасяты самі па дошцы лезлі ў «спальню» і ўладкоўваліся там спаць.

— Іх толькі прывучыць раз-другі трэба,—гаварыла Вольга Ніне.—А там самі залазіць пачнуць...

І вось зноў сустрэла вясну іхняя чулая рачулка Нача. Разлілася яна паміж алешнікавымі кустамі, асака праглянула на купінах. Матылёк запырхаў над вадою: цяпло пачуў. Зноў дзяўчаты прыйшлі па лясныя букеты. Толькі Маня паленавалася. «Нешта трэба рабіць з дзяўчынай,—думае Вольга, пагладжваючы шурпатую паверхню каменя.—Не павінна так далей быць. Можа з брыгадзірам Барыскіным пагаварыць ці з сакратаром партарганізацыі Сяргеем Вікенцьевічам?».

Дзяўчына паднялася і падалася да сябровак. Тыя ўжо назбіралі ладныя букеты і прыселі на ўзлеску, чакаючы Вольгу.

— Дзевачкі!—раптам падхапілася Ніна.—У які час мы жывём! Вы толькі падумайце: у які час!

Вольга моўчкі, усміхаючыся аднымі вуснамі, глядзела на сяброўку. Твар у тае расчырванеўся, вочы ззялі радасцю

— Наш чалавек злётаў у космас! Разумееце? Я і думаю: можа і мы яшчэ паляцім туды, праўда ж?

— Ну, ты якраз куды хочаш паляціш,—пасмяялася Ганя.—А пакуль нам зараз трэба ляцець у Свяцінскае: на працу мне пара...

Усю дарогу, акуратна падбіраючы кветку да кветкі, Ніна Малашэвіч шчабятала, весела смяялася. Вользе таксама было радасна за сябровак, хораша было на душы. Трохі было ўспомнілася мінулае, пасядзела на тым валуне, і лягчэй зрабілася. А што Ніна радасная, дык правільна: яны ж сапраўды жывуць у шчаслівы час. У іх і настрой павінен быць вясновы ўвесь час. Вольга ішла і задуменна сама сабе ўсміхалася. Адчувала, як сама за апошні час вырасла. Думалася пра далейшы росквіт іхняга калгаса. Трывожыла думка: ці трэба было далучаць да яго калгасы «Новы шлях» і «Рассвет»? Каровы ў калгасах былі слабыя, амаль усе пайшлі на выбракоўку. Больш шасцісот цэнтнераў мяса даваў саўгас на сто гектараў зямлі да ўзбуйнення, а ў мінулым годзе даў толькі 223. Датычылася гэта і яе, сённяшняй камсамолкі—заўтрашняга камуніста.

На парозе іх доміка дзяўчат сустрэла ажыўленая Маня Кулік.

— Ей вось швейную машыну прывезлі,—паведаміла яна, паказваючы вачыма на Вольгу.—«Падольская». І столік тумбачкай зроблен. Любата!

— Бяжым, дзевачкі, глядзець хутчэй!—захвалявалася Ніна.

Машына сапраўды была цудоўная. Адпаліраваны пад арэхавае дрэва столік, як пад тэлевізар, закрываў яе. Надрукаваная на машынцы паперка паведамляла, што знатная свінарка Вольга Канстанцінаўна Монцік прэміруецца Галоўвыстаўкомам Усесаюзнай выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі СССР швейнай машынай. Ёй жадалі, перадавой свінарцы, новых поспехаў у працы, шчасця ў асабістым жыцці.

— Будзем дзяўчаткі, вучыцца шыць,—ажывілася Вольга.—Ты, Маня, вучыць нас будзеш. Сама ж хвалілася, што можаш сукенку, якую хочаш, пашыць.

Маня патупілася і борздзенька пачала корпацца ў чамадане: відаць, шукала часопіс мод. Рытмічна стукаў на шафе будзільнік.

— І аленяў няхай вунь тых выкіне,—паказала Ніна.—Самі вышыем адзін на ўсіх дыван. Праўда?

— Праўда,—кіўнула галавою Вольга.

Перакусіўшы, сяброўкі заспяшаліся на ферму. Яна тут жа блізка—рукой падаць. Задумлівая ўсмешка ўсё блукала на губах Вольгі. Яна ўспамінала дзявочыя размовы аб шчасці, якія яны вялі доўгімі зімовымі вечарамі, гутаркі з братам Петрусём і дзядзькам Алесем (яны часцяком прыязджалі ў «Начу») і ў яе душы загучалі радкі з любімага твора паэта:

Шчасце — ў працы,
У светлым здзяйсненні надзей.
Шчасце — ў тым,
Каб змагацца за шчасце людзей.

АБЛІЧЧА СТАРАЖЫТНАГА ГОРАДА

У мінулым годзе былі выдадзены дзве манаграфіі па гісторыі Гродна. Адна з іх, напісаная калектывам выкладчыкаў і партыйных работнікаў абласнога цэнтра, з'яўляецца кароткім нарысам па гісторыі горада ад старажытных часоў да нашых дзён.

Другая манаграфія выпушчана ў серыйным выданні «Архітэктура гарадоў СССР»*).

У пяці раздзелах кнігі паказаны асноўныя этапы гісторыі архітэктурных збудаванняў горада XII—XIV, XV—XVI, XVII—XVIII стагоддзяў, XIX і першых дзесяцігоддзяў XX стагоддзя і, нарэшце, савецкага перыяду.

Зараджэнне Гродна звязана з гісторыяй Кіеўскай Русі і, значыць, архітэктурныя помнікі таго далёкага часу былі вытрыманы ў старажытна-рускім нацыянальным стылі. Такая, адкрытая ў выніку раскопак, Ніжняя царква на Замкавай гары, а таксама Барысаглебская царква на Каложы.

Але ўжо ў XIII стагоддзі Гродна падпадае пад уладу літоўскіх князёў. Сацыяльныя змены не маглі не адбіцца на развіцці архітэктуры горада. Насаджэнне каталіцызму было ўвекавечана будаўніцтвам каталіцкіх касцёлаў і манастыроў.

Адначасова ў горадзе па густу польска-літоўскіх магнатаў будаваліся палацы. Фарны і Бернардынскі, Брыгіцкі і Францысканскі і цэлы рад іншых культавых і палацавых збудаванняў — нямыя сведкі сумных старонак у гісторыі беларускага народа.

Аўтар кнігі адзначае пры гэтым, што, паколькі ва ўмовах палітычнага і эканамічнага прыгнёту самабытныя рысы беларускага мастацтва не маглі праявіцца ў дастатковай меры ў манументальнай каменнай архітэктуры, цэнтр цяжару ў развіцці беларускай архітэктуры ўжо з XIV стагоддзя перамясціўся на драўлянае будаўніцтва.

Але пры ўважлівым аглядзе помнікаў манументальнай архітэктуры, нягледзячы на іх ярка выяўленае еўрапейскае аблічча, можна заўважыць некаторыя дэталі і формы, якія збліжаюць іх з рускай царкоўнай архітэктурай. Гэтая асаблівасць абумоўлена тым, што асноўнымі будаўнікамі былі беларускія майстры—муляры, цесляры, разбяры, керамісты.

Устанаўленне эканамічных і культурных сувязей з Расіяй уліло свежы струмень і ў архітэктуру, якая адчула спрыяльнае ўздзеянне з боку рускага нацыянальнага мастацтва.

Але, як указвае аўтар, анархія капіталістычнай вытворчасці перашкаджала стварэнню адзінага архітэктурнага ансамбля горада, вяла да стылізацыі, мадэрну. Прыкладам могуць служыць разнастыльныя пабудовы на Парадняй (цяпер Савецкай) плошчы. Сярод іх дом купца Мураўёва (цяпер абласная бібліятэка), аптэка паблізу Фарнага касцёла, а таксама архітэктура Народнага дома (цяпер Дом палітычнай асветы).

Аднак новыя павевы ўсё ж прабіваюць сабе дарогу, і канец XIX і пачатак XX стагоддзяў дапаўняюць архітэктурнае аблічча горада некалькімі ўдалымі збудаваннямі, такімі, як ратуша (якой ужо цяпер няма), былы дом Максімовіча (цяпер будынак аблвыканкома), дом № 16 па Замкавай вуліцы, былы будынак кантрольнай палаты (цяпер дом № 5 па вуліцы Ажэшка), былая акруговая лячэбніца (цяпер будынак пошты і тэлеграфа па вуліцы Ажэшка), гарадскі тэатр і рад іншых.

Дваццацігадовы перыяд (1919—1939 гг.) знаходжання Гродна пад уладаю буржуазнай Польшчы прынёс мала новага ў сэнсе горадабудаўніцтва.

1939 год азнаменаваў сабою новую эпоху ў жыцці беларускага народа — адбылося ўз'яднанне заходніх абласцей Беларусі ў адзіную сацыялістычную дзяржаву. З гэтага часу Гродна перажывае перыяд інтэнсіўнага будаўніцтва. Узводзяцца будынкі хлебакамбіната, абутковай, швейнай, мэблевай фабрык, камбіната будаўнічых матэрыялаў і іншых прадпрыемстваў.

Толькі пасля вызвалення Гродна ад нямецкіх акупантаў (1944 г.) працоўныя горада здолелі па-сапраўднаму пачаць карэнную перабудову і перапланіроўку горада, улічваючы неабходнасць захавання і ўзбагачэння ўсяго архітэктурнага ансамбля, а таксама стварэння максімуму выгод для насельніцтва.

Горад расце на нашых вачах. Там, дзе ляжалі руіны і пустыры, раскінуліся новыя плошчы, скверы, кварталы жылых дамоў. Непазнавальнай стала Савецкая плошча з новым прыгожым скверам у цэнтры, акаймаваная шматпавярховымі жылымі дамамі, строгім контурам Палаца культуры тэкстыльшчыкаў, амаль закончаным будынкам новай гасцініцы. Растуць мікрараёны ў занёманскай частцы горада, самая прыгожая магістраль якой носіць імя першага ў свеце касманаўта Юрыя Гагарына.

Кніга В. Кудрашова безумоўна дапаможа чытачу атрымаць неабходныя звесткі пра архітэктурныя помнікі Гродна. Яна багата ілюстравана, а ў канцы дадзены бібліяграфічны матэрыял, які мае значную каштоўнасць для кожнага, хто цікавіцца гісторыяй аднаго са старажытных гарадоў краіны.

В. БАЛДАЕЎ.

Гродна.

*) В. І. Кудрашоў. Гродна. Дзяржаўнае выдавецтва па будаўніцтву, архітэктуры і будаўнічых матэрыялах. Масква. 1960. 127 стар.

АГНІ КАЛГАСНАГА КЛУБА

Хто ў сельгасарцелі «Вялікі Кастрычнік» Карэліцкага раёна не чуў песень, якія спявае са сваімі сяброўкамі па працы звенявая перадавога комплекснага звяна Таццяна Ігнатава?

Песні гэтых дзяўчат гучаць цяпер са сцэны новага калгаснага клуба, глядзельная зала якога разлічана на 500 чалавек. Тут ёсць прасторнае фае, пакоі для работы гурткоў мастацкай самадзейнасці.

Вось сабраўся на рэпетыцыю харавы калектыў (здымак уверсе). Запявае звенявая **Т. Ігнатава.**

Пры клубе працуе і драматычны гурток. Трактарыст **А. Шашко,** загадчык клуба **В. Вярбіцкі,** бібліятэкар **В. Кохан,** піянерважатая **Е. Вайніла,** трактарыст **Н. Казляк,** тэлефаністка **В. Друцько,** электраманцёр **А. Шашко** і палявод **Г. Каляда** рыхтуюць да пастаноўкі камедыю Я. Купалы «Прымакі» (здымак унізе).

Фота **А. Перахода.**
(Фотахроніка БЕЛТА).

НЕЗАБЫЎНАЕ, БЛІЗКАЕ

Багацце фактычнага матэрыялу, цёплы лірызм, новыя ці малавядомыя звесткі біяграфічнага характару пра вядомых беларускіх пісьменнікаў, уменне перадаць незабыўную атмасферу літаратурнага жыцця 20—30-х гадоў—вось чым вызначаецца кніга ўспамінаў Міколы Хведаровіча «Памятныя сустрэчы». Непасрэдны ўдзельнік бурных літаратурных падзей у мінулым і актыўны паэт сёння, блізкі знаёмы і добры сябра многіх беларускіх літаратараў, М. Хведаровіч захаваў у памяці шмат жывых уражанняў і назіранняў. Пра каго б ні пісаў ён—пра Я. Купалу ці Зм. Бядулю, Ц. Гартнага ці М. Чарота, А. Гурло ці П. Труса, — у яго ёсць многа цікавых фактаў і дэталей, якія знаёмяць з творчай практыкай і непаўторнымі рысамі характару выдатных пісьменнікаў Беларусі.

Адкрываецца кніга ўспамінамі пра сустрэчы з Янкам Купалам. Ствараючы малюнак Мінска і вуліцы Я. Купалы, пісьменнік трапна перакідае мосцік ад сённяшніх дзён у перадваенныя гады, калі на рагу Кастрычніцкай і Садовай вуліц стаяў у зеляніне невялічкі драўляны домік, у якім жыў народны паэт. Аўтар апавядае пра сустрэчы з Я. Купалам у студэнцкія гады, пра клапатлівую бацькоўскую ўвагу вялікага песняра да літаратурнай моладзі, пра выключную чуласць і сардэчную ласкавасць яго характару.

Асабліва жыва і ярка апісаны малавядомы факт біяграфіі Я. Купалы — яго гасцяванне ў Капылі ў 1933 г. Жыў паэт тады на Пралетарскай вуліцы, у доме Марозаў. Ц. Гартны, які таксама ў гэты час адпачываў у родным мястэчку, знаёміў Я. Купалу з памятнымі капыльскімі мясцінамі, паказваў Замкавую гару, расказваў паэтычныя легенды пра колішняе жыццё старажытнага паселішча Беларусі. Народны паэт хадзіў па грыбы ў капыльскія лясы, любіў лавіць сеткай-таптухай рыбу ў плыткай рачулцы Каменцы...

М. Хведаровіч родам з Капыля. Яму дарагія ўспаміны пра роднае мястэчка, пра выдатных землякоў Цішку Гартнага, Кузьму Чорнага, Алеся Гурло. Зусім натуральна, што ўспаміны пра іх атрымаліся ў кнізе найбольш цікавымі і змястоўнымі. У пісьменніка тут было багацце жывых назіранняў, уражанняў, незабыўных сустрэч...

Вельмі цёпла і прачула напісаны ўспаміны пра Цішку Гартнага. Чытач знойдзе ў гэтым раздзеле трапныя замалёўкі дарэвалюцыйнага жыцця і побыту роднага аўтару мястэчка. Тут жылі некалькі паэтаў, што друкаваліся ў «Нашай ніве» і капыльскіх рукапісных часопісах. Ц. Гартны быў частым госцем у Капылі, любіў пагутарыць з землякамі, пажартаваць: «Там, дзе быў Жылуновіч, стаяў такі смех, які чуцен быў аж на ўскраінах мястэчка. Гумар у яго быў густы, як мёд, настоены на капыльскім перцы. Моцная сіла трымала гэтага чалавека ў гушчы народа, як трымаецца магутны дуб сваімі карэннямі за родную зямлю. Ён, будучы ўжо вядомым пісьменнікам і грамадскім дзеячом, знаходзячыся ў гасцях у маці, любіў пасядзець у капыльскай карчме сярод сваіх людзей, пахадзіць па рынку і патаргавацца з селянінам за які-небудзь цэбар ці свінчо».

Успамінае М. Хведаровіч пра свае сустрэчы з Ц. Гартным у Капылі, у вёсцы Цароўцы, што на Случчыне, у Мінску, пра ўвагу аўтара рамана «Сокі цаліны» да першых крокаў на літаратурнай дарозе аўтара ўспамінаў, тады маладога паэта.

М. Хведаровіч не толькі быў блізка знаёмы з Алесем Гурло — сваім земляком, таленавітым паэтам, пра якога наша літаратуразнаўства не сказала яшчэ належнага слова. Ён добра ведаў абставіны жыцця паэта ў Капылі, ведаў яго сям'ю — усё гэта дазволіла М. Хведаровічу напісаць своеасаблівы творчы партрэт.

Сын местачковага селяніна, А. Гурло прайшоў цяжкую і складаную жыццёвую школу: быў сезонным рабочым, працаваў на заводзе «Вулкан» у Пецярбургу, служыў матросам на крэйсеры «Волат» і мінаносцы «Забіяка». На долю беларускага паэта выпала шчасце прыняць непасрэдны ўдзел у незабыўных кастрычніцкіх баях за Савецкую ўладу ў Пецярбургу. У тую гістарычную ноч, калі прагрымеў залп «Аўроры», А. Гурло ў складзе групы матросаў граміў юнкераў на Ісакіеўскай плошчы і ля Адміралцейства. Пасля франтавыя дарогі закінулі паэта на Волгу, дзе ён ваяваў з контррэвалюцыяй у Ніжнім Ноўгарадзе, Яраслаўлі, а пад Казанню быў цяжка паранены. Знаходзячыся ў самым віры рэвалюцыйных падзей, А. Гурло не пакідаў плённай творчай працы...

Шкада, што ў кнігу «Памятныя мясціны» не ўвайшлі ўспаміны М. Хведаровіча пра Кузьму Чорнага, якія істотна дапоўнілі б цікавымі фактамі і ўражаннямі «капыльскі» цыкл.

Сярод іншых успамінаў прыцягваюць увагу багаццем фактаў і яркіх дэталей старонкі, прысвечаныя жыццю і творчасці Змітрака Бядулі. Як і ў артыкулах пра Ц. Гартнага і А. Гурло, аўтар кнігі не абмяжоўваецца толькі ўспамінамі пра сустрэчы і сяброўства, ён ахоплівае значна шырэйшы матэрыял і стварае жывы і займальны біяграфічны нарыс пра пісьменніка. З цікавасцю чытаюцца тыя мясціны, дзе М. Хведаровіч апісвае партрэт Зм. Бядулі, жывыя рысы яго характару, творчую лабараторыю аўтара «Салаўя». Дарэчы тут цёплы гумар, з якім перадаюцца «гісторыі» з бюстам пісьменніка і пра запіс Зм. Бядулі ў гурток заходнееўрапейскіх танцаў. Ёсць у гэтым артыкуле таксама некалькі трапных штрыхоў да партрэтаў Я. Купалы, Я. Коласа, К. Чорнага.

У кнізе М. Хведаровіча «Памятныя сустрэчы» шмат жывых назіранняў з творчай практыкі Міхася Чарота, Паўлюка Труса і Платона Галавача. У памяці аўтара захавалася многа і паасобных прыватных фактаў, якія надзвычай добра адцяняюць тую ці іншую рысу характару П. Труса ці П. Галавача. Застаюцца ў памяці старонкі кнігі, дзе апісваецца, як М. Чарот правучыў паэта-невука, як узяўся ён за плуг, каб паказаць селяніну, што можна выконваць дзённую норму.

Шкада, што ў кнізе «Памятныя сустрэчы» трапляюцца фактычныя недакладнасці. Чамусьці М. Хведаровіч лічыць раман Ц. Гартнага «Сокі цаліны» аўтабіяграфічным творам (стар. 171). З такім сцвярджэннем пагадзіцца нельга. У рамане шырока выкарыстаны асабістыя назіранні пісьменніка над жыццём, больш таго—ў вобразе Рыгора Нязвычнага многа аўтабіяграфічных рыс, у праобразах угадваюцца сябры і паплечнікі Ц. Гартнага па рэвалюцыйнай барацьбе; у малюнках Сілцоў відзён яго родны Капыль, аднак пісьменнік стварыў не біяграфічную хроніку, а шырокае эпічнае палатно, у якім адлюстравана нарастанне рэвалюцыйнай свядомасці мас. Далей. Раман «Сокі цаліны» складаецца не з трох, а з чатырох частак: «Бацькава воля», «На перагібе», «Крыжавыя дарогі» і «Чырвоныя зарніцы». Відаць, друкарскай памылкай трэба лічыць 1938 г. як дату наведання Я. Купалам Капыля. На самай справе народны паэт быў у мястэчку летам 1933 г.

Станоўча ацэньваючы змястоўную і цікавую кнігу Міколы Хведаровіча «Памятныя сустрэчы», хочацца выказаць адно спадзяванне. У рускай літаратуры за апошнія гады з'явілася некалькі кніг-успамінаў пра літаратурнае жыццё 20—30-х гадоў (кнігі К. Паўстоўскага, К. Зялінскага, О. Бергольц, І. Эрэнбурга). Чакае свайго аўтара аналагічная тэма і ў беларускай літаратуры. Няхай бы хто-небудзь з пісьменнікаў старэйшага пакалення з вышыні сённяшняга дня глянуў на бурлівыя незабыўныя падзеі 20—30-х гадоў і перадаў каларыт і подых таго далёкага часу, калі існавалі аб'яднанні «Маладняк», «Полымя», «Узвышша», калі ў барацьбе і творчых пошуках вызначалася магістральная лінія маладой беларускай савецкай літаратуры. Мне такая кніга ўяўляецца як жывая размова пра вялікіх і малых пісьменнікаў, пра іх жыццё і літаратурную працу, характары і густы.

Сцяпан АЛЕКСАНДРОВІЧ.

З ТАГО СВЕТУ

СТАРАЯ ХАТА стаіць за паўкіламетра ад сяла, каля яе — некалькі вялікіх раскідзістых соснаў. За сядзібай пачынаецца лес. Дзень па-сапраўднаму веснавы — сонечны, крыху ветраны. Я сяджу ля хаты, да мяне далятаюць пахі нагрэтай зямлі, маладога лісця. Над галавой гамоняць хвоі, непадалёку падае свой звонкі голас нейкая птушка. Як добра навокал! Але мне не да хараства веснавой прыроды — я слухаю жахлівы расказ былога сектанта-адвянціста Івана Стральцова аб тым, як па загаду секты ён адсядзеў у падполлі 14 год, як добраахвотна выкрасліў са свайго жыцця чатырнаццаць год, быў жывым трупам. Я слухаю, і наваколле пачынае здавацца мне пахмурным, блізкі лес — цьмяным і грозным, галасы птушак — рэзкімі і трывожнымі.

1.

А было гэта так.

Яшчэ задоўга да вайны ў павуцінне сектантаў трапіў бацька Івана —Якаў. У час стракапытаўскага мецяжу ў Гомелі яго забралі стракапытаўцы ў палон і жорстка катавалі. Многа год змагаўся з хваробай Якаў, але рана не зажывала. «Толькі бог цябе вылечыць, калі будзеш ты з намі», — казалі бацьку сектанты, як той вярнуўся ў родную Баршчоўку, што на шляху паміж Рэчыцай і Гомелем.

І змучаны, знявечаны чалавек стаў членам секты. У хаце з'явіліся царкоўныя кнігі, раніцай і вечарам уся сям'я малілася, адбівала богу паклоны. Стральцовы пазбягалі людзей, і толькі «прарочыцы» секты хадзілі да іх. Але не дапамагалі малітвы старому Якаву — ён адчуваў сябе ўсё горш і горш і незадоўга да Айчыннай вайны памёр.

Змрочна, цяжка было ў хаце, у якой рос Іван. Разам з дарослымі маліўся «ўсявышняму», верыў у «другое прыйсце Хрыста». Калі скончыў пяць класаў школы, сектанты сказалі: «Хопіць!» Іван кінуў школу, паехаў у Гомель на работу. Там жыў на кватэры ў фанатычкі-сектанткі Рагаўцовай, якая пільна сачыла, каб кватарант старанна выконваў усе загады секты. Іван быў паслухмяным. Ён пакахаў дачку гаспадыні Марфу, але не ажаніўся з ёю, таму што забараніла секта.

Пачалася вайна. Івана прызвалі ў армію. «Не хадзі!» — загадала секта. Да гэтага часу Іван добра вывучыў свяшчэннае пісанне і таму думаў: «Як жа так?.. У пісанні сказана, што народы павінны абараняць сваю зямлю». Ён пайшоў у ваенкамат, адтуль на фронт. Добра абараняў радзіму Стральцоў, пяць урадавых узнагарод атрымаў. Прайшоў вялікі шлях ад Сталінграда да Варшавы. У час вайны Іван зусім не думаў пра секту. Аднак не пакідаў верыць у бога.

Скончылася вайна, дэмабілізаваўся Стральцоў і вярнуўся ў сваю Баршчоўку. А дома ўсё тое ж: маці па-ранейшаму ўпарта моліцца, спадзяецца на тое, што бог прышле ёй шчасце. Сустрэўся Іван з Марфай, якая чакала яго ўсю вайну. Пажаніліся, прывёў яе ў сваю хату, і адразу ж зачасціла да іх цешча Ніна Рагаўцова, якая ў сваёй секце называлася «прарочыцай». Разам з ёй з'явіліся яшчэ «прарочыцы»— Халяўка і Фядотава. Зноў захлынула Івана забытая набожнасць, ахінула яго дурманам малітваў, свяшчэнных кніг.

А калі «прарочыцы» ўбачылі, што Іван моцна ўцягнуўся ў дзейнасць секты, дык сказалі яму:

— Навісла над табою бяда страшэнная. Святы дух гаворыць, што за тое, што ты веруючы, турмы табе не мінуць. З такімі, як ты, маладымі, улада абыходзіцца жорстка — надоўга саджае за краты.

Сказалі і паглядзелі, як Іван рэагаваць будзе. Другі, можа, засмяяўся б, але Стральцова ахапіла сумненне. «Можа і праўду кажуць «прарочыцы». Каб хоць такое і на самой справе не здарылася».

— Што ж рабіць? — спытаў перапалохана Іван.

— Хавацца трэба, — адказалі «прарочыцы». — Ісці ў падполле, бо ты патрэбен нашай секце.

Стральцоў паслухмяна пайшоў у сельсавет. Хаваючы вочы, ён папрасіў зняць яго з уліку. Сказаў, што паедзе ў горад, там паступіць на работу. Яго просьбу задаволілі. У сваёй хаце Іван пабудаваў за печчу лаз у патаемнае сховішча і на доўгія гады схаваўся там ад людзей, ад жыцця, ад сонечнага святла.

2.

— Усё ж я не зусім разумею, навошта «прарочыцам» спатрэбілася адправіць вас у падполле. І па-другое: няўжо запалохала вас гэта пагроза? Няўжо вы не ведалі, што такога не можа быць? — спытаўся я ў Івана.

Высокі, з нездаровай паўнатой цела, бледным, азызлым тварам, чалавек на хвіліну змаўкае, потым адказвае:

— Зразумейце мяне правільна: я ў гэты час не працаваў, з людзьмі не быў звязаны, увесь час праводзіў у сваёй хаце або ля яе і ўсе навіны чуў толькі ад «прарочыц», якія прыходзілі амаль штодня. І калі яны сказалі, што ў турме сядзіць ужо многа веруючых, мне і ў галаву не прыйшло, што гэта хлусня, падман. А якая была мэта ў «прарочыц» — не ведаю.

Можа, Стральцоў і сапраўды не ведае. Але я ўспамінаю, што ў некаторых сектах ёсць такі закон: той, хто на пятнаццаць ці дваццаць год схаваецца ад людзей, стане для сектантаў богам на зямлі. Ці не хацелі «прарочыцы» зрабіць са Стральцова свайго бога?

Так або інакш, але дваццаціпяцігадовы дужы хлопец надоўга схаваўся ў патайным сховішчы. Насталі дні, вельмі падобныя адзін на адзін — Іван то адлежваўся ў сховішчы, то блукаў па хаце, то гуляў у цацкі з маленькай дачкой Верачкай. Іншы раз апаноўваў страшэнны сум, хоць крыкам крычы. Але ўжо нічога не зробіш, назад шляху няма. Адзіная радасць — жонка працуе ў Гомелі і там, у бібліятэцы, бярэ мастацкую літаратуру. Патаемна, каб аб гэтым не даведалася цешча і іншыя «прарочыцы», Стральцоў чытае Гюго і Шолахава, Чэхава і Горкага. А калі прыходзяць «прарочыцы», у руках Івана — біблія.

Часта ўспамінаў Іван ваенныя гады, сваіх баявых сяброў, доўга глядзеў на фатаграфію, што вісела на сцяне. На здымку — Герой Савецкага Саюза, камандзір той эскадрыллі, у якой служыў Іван. Камандзіру, як і яго паплечнікам, не трэба цяпер хавацца ні ад каго, ён ідзе па гэтай зямлі, бадзёра ўзняўшы галаву. А Іван сядзіць у закутку, і сонечны прамень ніколі не трапляе на яго твар.

Бачаць «прарочыцы» — сумуе Іван, не знаходзіць сабе месца. У адзін голас угаворваюць яго несці з пакорай свае пакуты, патрабуюць ад яго паслушэнства. «Біблію чытай, біблію, там знойдзеш адказ на ўсе пытанні і сумненні». Іван зноў і зноў перачытвае біблію, але спакою не знаходзіць.

А тут, як на грэх, сястра жонкі прыехала ў госці, цэлы месяц жыла. І ўвесь гэты час Іван не выходзіў са свайго тайніка. А пасля нечакана прыехаў родны брат, афіцэр Савецкай Арміі. Іван ледзь паспеў схавацца. Тыдзень гасцяваў афіцэр, усё ўспамінаў брата, які дзесьці знік без вестак. Як жа так, трэба пошукі арганізаваць, і зусім незразумела, чаму бавяцца з гэтым маці і Марфа. Афіцэру прыкра — ён так хацеў пабачыць брата, і не давялося. Іван слухаў праз перагародку голас брата, а сэрца ледзь не разрывалася ад болю.

Сорак дзевяты, пяцьдзесят першы, пяцьдзесят трэці гады... Так, ужо многа гадоў мінула з таго дня, як Іван схаваўся. Гэта былі гады напружанага пасляваеннага будаўніцтва, пасляваенных пяцігодак, калі савецкія людзі аддавалі ўсе свае сілы, увесь свой розум і талент на карысць роднай дзяржаве. Прыгажэлі нашы гарады і вёскі, заможным і радасным рабілася жыццё. Але яно, гэтае жыццё, ішло міма Івана, гарачае дыханне сучаснасці не саграваўла яго, не надавала яму новых сіл, бо дыхаў ён цяжкім паветрам сектанцкай магілы.

Духата, вільгаць у сховішчы, змрок рабілі сваю справу. З кожным годам ён адчуваў сябе ўсё горш і горш. Грып, ангіна, ліхаманка, абвастрэнне ў нырках, — хваробы ішлі адна за другой. Ад малітваў было мала карысці. Патрэбны былі лекі. Каб атрымаць ад урача рэцэпт, жонка пайшла на падман — сама прыкінулася хворай. І толькі пеніцылін, хінін ды іншыя прэпараты дапамагалі Стральцову перамагаць нездароўе. Аднойчы ў час чарговай хваробы Івану здалося, што ён памірае. Аслабелымі рукамі пачаў ён выбіваць на сцяне сховішча словы: «Тут мая магіла, 1947 — 19..».

Стральцоў выжыў. «Гэта бог цябе выратаваў», — сказала яму Рагаўцова, якая зноў з'явілася ў хаце. Каб не выпускаць зяця з-пад уплыву, яна пасялілася жыць разам з дачкой. Іван таксама пачаў прыглядацца да яе больш уважліва. Нямнога спатрэбілася часу, каб пераканацца, што «прарочыца» — жанчына несумленная, якая прывыкла жыць падманам. Выпадкова выявілася, што ў яе два пашпарты — адзін атрымала на Данбасе, другі — на Харкаўшчыне. Іван схаваў гэтыя дакументы і не аддаў іх Рагаўцовай, хоць яна і пагражала яму. Тады «прарочыца» пайшла ў сельсавет і атрымала трэці пашпарт.

Многа нядобрага даведаўся Іван і пра іншых членаў секты. У вёсцы Івакі Церахоўскага раёна адной з найбольш фанатычных сектантак лічыцца Гаша Жытнікава. У яе доме часта бывае глухі стары цясляр. На самой справе, ён толькі прыкідваецца глухім. Навошта гэта трэба? І наогул, ці можна сказаць, што сектанты-адвянцісты робяць карысную справу? Не, пачаў разважаць Іван, толькі шкоду людзям прыносяць яны. Фядотава, Халяўка, Рагаўцова і іншыя — гэта душагубы, за плячыма якіх нямала не толькі маральна пакалечаных людзей, але і загубленых жыццяў. Гэтыя прайдзісветкі ачмураюць людзей рэлігійным дурманам, пазбаўляюць чалавека самага лепшага, што дае яму жыццё: радасці адчуваць сябе паўнапраўным гаспадаром сваёй зямлі. А тых, хто губляе веру ў наступленне «тысячагадовага царства божага», яны жорстка караюць. Загінула ж у сваім доме ад чаду Марына Жытнікава, зніклі без вестак Сава Грышчанка з Рамноў і Жэня Рагаўцоў з Віцебска. Няма сумнення, думаў Іван, што не аднаго «богаадступніка» сектанты пахавалі дзесьці пад падлогай.

Калі меркаваць па асобных асцярожных намёках Рагаўцовай, толькі ў іх секце (а секта раскінула сваё павуцінне ў Гомелі, Віцебску, Новасібірску, Харкаве, Кемераве і іншых гарадах) яшчэ і цяпер хаваюцца ад людзей не менш дзесяці чалавек. Дзесяць чалавек па загаду секты жывымі загналі сябе ў магілу, выкапаную ўласнымі рукамі. Чаго яны чакаюць, гэтыя людзі? Чаму не рвуць гэтае шкоднае павуцінне?

3.

Так паступова вызваляўся Іван ад таго дурману, якім ахінулі яго сектанты. Раней глыбока веруючы чалавек, ён станавіўся атэістам. Калі чытаў цяпер біблію, дык толькі для таго, каб яшчэ раз пераканацца, што рэлігія — гэта падман, хлусня, ачмурэнне.

— Шкада, што не трапілася мне ў той час у рукі кніга Емяльяна Яраслаўскага «Біблія для веруючых і няверуючых», — гаворыць Іван Стральцоў. — Добра пачытаў Яраслаўскі біблію, нічога не скажаш, многа знайшоў там бязглуздзіцы. Калі б я так прачытаў свяшчэннае пісанне, то даўно ўжо выйшаў бы з гэтай магілы.

Роздум надаваў сілы. Стральцоў пачаў ужо спрачацца з «прарочыцамі», калі яны з'яўляліся ў хаце.

— Ты што ж гэта, супраць бога ідзеш? — шыпелі «прарочыцы».— Ведай — ён жорстка карае непаслухмяных. Кайся, грэшнік!

Але сумненні ўсё больш авалодвалі Стральцовым. Сектанты занепакоіліся. Што ж будзе, калі Іван вырашыць выйсці з падполля да людзей? Што, калі людзі даведаюцца пра іх агідныя ўчынкі? Трэба прымаць тэрміновыя меры. І секта пасылае да Івана яшчэ адну «прарочыцу» — Гашу Жытнікаву, якая ў іх асяроддзі лічылася вопытным прапаведнікам. Гаша ўгаворвае, упрошвае, пагражае, але дамагчыся ад Івана ранейшай паслухмянасці ўжо не можа.

Улетку 1959 года Стральцоў пачынае весці дзённік. Ён запісвае ў ім не толькі ўласныя назіранні, але і свае думкі. Дзённік яскрава расказвае аб тым, з якімі цяжкасцямі вызваляўся ад рэлігійнага дурману гэты чалавек. Вось адзін з запісаў: «У мяне з'явілася жаданне выйсці і прама перад усім народам і ўладай расказаць аб тых страшэнных справах, якія патаемна ад людзей робяць гэтыя «божыя служкі». Няхай увесь народ, і асабліва маладыя людзі, даведаюцца пра жахі, якія твораць духаборы і пяцідзесятнікі».

Іван цвёрда вырашыў выйсці з падполля. Зрабіць гэта было не проста. Калі ён сказаў аб сваім рашэнні жонцы, тая заявіла, што пойдзе тапіцца. А «прарочыцы» абвясцілі:

— Мы скажам, што гэта ты кіраваў сектай. А калі ўлічыць, што ты столькі год праседзеў у падполлі і тым самым ашукваў уладу, — дабра ад яе не чакай.

— Ну і няхай, — адказаў Іван. — Няхай мяне пакараюць, але больш сядзець у гэтым смярдзючым сховішчы не буду.

— Ну, што ж ідзі, — сказала Жытнікава. — Але ведай: калі ты раскажаш пра секту, цябе ці бог заб'е громам ці машына пераедзе. Больш табе не жыць. Так што лепш прыкінься вар'ятам або заяві, што сядзеў у падполлі проста так. Глядзі, пра духабораў і прарокаў не ўспамінай.

І зноў пагрозы, праклёны, прароцтвы. Іван хістаецца: можа, не трэба выходзіць? Хто ведае, чым гэта можа скончыцца... У пакутлівых разважаннях мінае яшчэ год.

У лютым гэтага года ў Івана пачаўся востры прыступ хваробы нырак. Ён ляжаў у сваім сховішчы ўвесь захутаны, страшэнны боль пранізваў усё цела. Неадкладна патрэбны былі лекі, але якія? Некалькі дзён Іван знаходзіўся ў нетрытомным стане, а калі апрытомніў, сказаў жонцы і маці:

— Хопіць!

І тыя з ім пагадзіліся. Бо зразумелі — яшчэ адзін прыступ, і Івана не будзе ў жывых.

Іван пачаў рыхтавацца да выхаду к людзям. Ён абдумваў, як гэта зрабіць. Дачка Вера, пяцікласніца ўжо, маўкліва прыціскалася да бацькі. Нелюдзімкай расце дзяўчынка, школьных сябровак цураецца. Гэта ж не жарты— столькі год маўчаць пра тое, што яе бацька жывы, што ён нікуды не выязджаў, а чатырнаццаць год, як злодзей, хаваецца ў сховішчы. А да таго ж яе прымушаюць маліцца. Вырасце яшчэ адна пакалечаная душа. Не, ён гэтага не дапусціць.

Стральцоў паглядзеў у акно. Сакавіцкае сонца прыгравала. Паўз вокны ішлі рабочыя саўгаса, яны весела размаўлялі, і смех іх даносіўся да вушэй Івана. Раптам ён нахмурыўся — убачыў на дарозе «прарочыцу» Ульяну Халяўку. Убачыла яе і дачка.

— Не пускай яе, тата, — заплакаўшы, папрасіла Вера.

Халяўка адчыніла дзверы.

— Мір дому гэтаму...

— Чаго прыехала, забойца? — спытаў Іван сурова.

Халяўка патупіла вочы.

— Мне святы дух загадаў: «Наведай дом, у якім даўно не была...»

— Вон!.. — толькі і сказаў разгневаны Іван.

І Халяўку быццам ветрам вынесла.

Мінула яшчэ некалькі дзён. Аднойчы раніцай, захапіўшы з сабой дакументы, якія ён забраў у «прарочыцы», узяўшы торбу з сухарамі, што на ўсялякі выпадак насушыла жонка, Іван Стральцоў паехаў у Гомель. Ён доўга хадзіў па гарадскіх вуліцах і не пазнаваў горада. «Навошта я загубіў чатырнаццаць год?» — падумаў Стральцоў і пайшоў у Камітэт дзяржаўнай бяспекі. Уважліва слухалі Івана работнікі органаў Дзяржаўнай бяспекі, а пасля прывезлі яго дамоў. Хутка ён уладкаваўся на работу.

Так скончылася гібенне Стральцова ў сектанцкай магіле. Дваццаць пяць гадоў было яму, калі схаваўся ў падполлі. Цяпер Івану трыццаць дзевяць, і скроні яго белыя. Самыя лепшыя гады жыцця страчаны марна, і гэтага Стральцоў ніколі не даруе сектантам.

— Забойцы! — гнеўна гаворыць ён. — Дорага я заплаціў бы, каб разлічыцца з імі за пакуты, што з-за іх цярпеў.

Ён звяртаецца да мяне:

— Напішыце аб гэтым, каб людзі ведалі, хто такія сектанты, каб ніхто ніколі не трапляў у іх жудаснае павуцінне.

Мы маўчым. Веснавы вецер мякка гойдае галінкі дрэў. Хочацца ўздыхнуць поўнымі грудзямі і сказаць:

— Якое ты добрае, наша жыццё! І ніякія цёмныя сілы не загубяць цябе.

В. ШАЦІЛА.

З нашай паэтычнай пошты

* * *

Светлым поўднем вясну жаўрукі
прыняслі,
Зазвінелі над цёплай палянкай
падталай,
Нібы ловячы водар вільготнай
зямлі, —
І навокал усё па-інакшаму стала.

Ветрык спеў жаўрукова па свеце
панёс,
Арабінка к бярозцы схілілася
ціха,
А пад кожнай ялінкай
падснежнік прарос,
Распрастаўся, на поўныя грудзі
задыхаў.

Іх угледзеўшы, светла смяецца
вясна,
Сонца зззяе у шыбах вакон
прамяніста.
Загучала мацней жаўрукова
струна.
І машыны заводзіць пайшлі
трактарысты...

Мікола ВУЗЛЕНКА.

Лельчыцкі раён.

* * *

Пракаціўся гром.
На травы
Выпаў дожджычак ласкавы.
Аграном зялёнай сцежкаю
У абход палёў ідзе —
Кажа ўчотчыку з усмешкаю:
— Запісаць бы хмарцы
працадзень!..

Алесь МАХНАЧ.

Аршанскі раён.

На адзін капыл

У нашай рэспубліцы цяпер, бадай, няма такога клуба, Дома культуры, дзе б не было танцавальнага калектыву. Самадзейныя артысты дамагліся прыкметных поспехаў у авалоданні тэхнікай танца. Разам з тым іх рэпертуар і манера выканання часта яшчэ выклікаюць наракання гледачоў.

Здзіўляе абмежаванасць і аднастайнасць рэпертуару многіх самадзейных калектываў. Выконваюцца «Лявоніха», «Крыжачок», некалькі «полек» і яшчэ чатыры — пяць танцаў. А колькі цікавых і самабытных твораў застаецца па-за ўвагай!

Беларускі танцавальны фальклор не бедны. Заснавальнік беларускага тэатра Ігнат Буйніцкі ў свой час запісаў каля 70 народных танцаў, што, вядома, далёка не вычэрпвае ўсяго багацця фальклору. Ёсць яшчэ значная колькасць нявывучаных танцаў, якія шырока бытуюць у вёсцы і выконваюцца на святах, вяселлях і гульнях. Яны чакаюць свайго сцэнічнага ўвасаблення, пільнай увагі з боку самадзейных і прафесіянальных харэографаў.

Нацыянальны рэпертуар, на жаль, яшчэ не заняў дастойнага месца ў нашай мастацкай самадзейнасці. А тыя танцы, што ўключаюцца ў рэпертуар, часта нівеліруюцца і трацяць сваё аблічча.

Многа шкодзіць стандартызацыя ў пастаноўцы танцаў. Іменна з гэтай прычыны часам ствараецца ўражанне, што беларуская народная харэаграфія вельмі бедная. У беларускія танцы нярэдка ўключаюцца не ўласцівыя ім элементы: мудрагелістыя прысядкі, дрыбушкі. У творчасці некаторых калектываў прыкметны налёт эстраднасці, захапленне вонкавым бляскам.

Бывае і так, што пастаноўшчыкі не стараюцца перадаць характэрныя асаблівасці выканання таго ці іншага танца ў пэўнай мясцовасці. На рэспубліканскіх аглядах народных талентаў, калі выступаюць адзін за адным калектывы з розных абласцей і раёнаў, гэта асабліва кідаецца ў вочы. Між іншым, тут вінаваты ў значнай ступені і конкурсныя камісіі, журы, якія праглядаюць творчасць аматараў. Устанавіўся нейкі не зусім правільны эталон пры адборы лепшых танцаў і лепшых харэаграфічных калектываў для паказу на аглядах. У разлік бяруцца толькі такія паказчыкі, як зладжанасць, роўнасць выканання і тэхнічная складанасць пастаўленага танца. Таму многія з тых самабытных народных танцаў, што выконвае самадзейнасць, рэдка трапляюць на абласныя і рэспубліканскія агляды.

Пры гэтым звычайна гавораць: «Які гэта танец, калі выканаўцы проста ходзяць па сцэне». Але ж шматлікія рускія карагоды таксама пабудаваны на вельмі простых танцавальных рухах, якія нагадваюць звычайную хаду. І ніводнаму з балетмайстраў не прыходзіць у галаву ўскладніць карагоды мудрагелістымі рухамі.

Ускладненне танцавальных рухаў не павінна ператварацца ў самамэту, самадзейнасць не павінна капіраваць і ва ўсім пераймаць прафесіянальнае мастацтва. У самадзейнасці ёсць свае пэўныя задачы, і адна з іх — беражлівае захаванне багацця народнага танца.

Нашы самадзейныя і прафесіянальныя харэографы яшчэ недастаткова актыўна працуюць над вывучэннем беларускага нацыянальнага фальклору, абмяжоўваючыся пастаноўкай ужо даўно вядомых, папулярных твораў.

У сувязі з гэтым узнікае пытанне: ці ўсё добра ў падрыхтоўцы кадраў кіраўнікоў танцавальнай самадзейнасці?

Найбольш прафесіянальна падрыхтаваных кіраўнікоў выпускаюць курсы, створаныя пры Беларускім харэаграфічным вучылішчы. У мінулым годзе іх скончыла каля 50 чалавек, сёлета тут займаецца яшчэ больш навучэнцаў. Такія курсы і семінары кіраўнікоў танцавальнай самадзейнасці даволі часта арганізоўваюцца абласнымі і рэспубліканскімі дамамі народнай творчасці. Карысць ад іх, безумоўна, ёсць. Аднак яна была б яшчэ большай, калі б лепш прадумалі практыку навучання.

У працэсе падрыхтоўкі будучыя кіраўнікі прывыкаюць працаваць па гатовых схемах. І вось 50—70 новых кіраўнікоў, скончыўшы курсы, прыязджаюць у калгасы і гарадскія клубы, і ставяць зусім аднолькавыя па малюнку, кампазіцыі і манеры выканання танцы, бо навыкаў сапраўды творчай работы яны не атрымліваюць.

Варта пераглядзець і формы работы кансультантаў, якія накіроўваюцца дамамі народнай творчасці ў калектывы для метадычнай дапамогі ў перыяд падрыхтоўкі да аглядаў. У большасці выпадкаў дапамога кансультанта зводзіцца да пастаноўкі аднаго і таго ж танца ў розных калектывах раёна. На аглядзе мастацкай самадзейнасці Нясвіжскага раёна ў 1960 г. амаль кожны калектыў паказаў «Беларускую польку», пастаўленую адным метадыстам-кансультантам.

Вывучэнню нацыянальнага фальклору павінны аддаваць больш увагі не толькі самадзейныя калектывы, але і прафесіянальныя балетмайстры.

Поспех працы прафесіянальнага танцавальнага калектыву ў многім залежыць ад узроўню развіцця народных традыцый у самадзейным мастацтве, ад цеснай сувязі прафесіянальнага мастацтва з народнай творчасцю. На наш погляд, адной з галоўных няўдач пастаноўкі беларускага балета «Падстаўная нявеста» было тое, што ў ім амаль няма сапраўды народных беларускіх танцаў.

Мала ўвагі аддае нацыянальнаму фальклору Дзяржаўны ансамбль танца БССР, які, па сутнасці, пакуль не знайшоў свайго творчага аблічча. Рэпертуар ансамбля не стаў сапраўды нацыянальным. У ім ёсць пэўная колькасць беларускіх танцаў. Але ж нацыянальны почырк, стыль ансамбля вызначаецца не толькі гэтым. Артысты ансамбля дамагліся добрых поспехаў у выкананні малдаўскага і румынскага танцаў. Яны адчуваюць і характэрныя асаблівасці кожнага твора, знаходзяць адпаведную манеру выканання. А вось беларускія танцавальныя нумары выконваюцца ў адным стылі.

Стварэнне новых сучасных сцэнічных форм беларускіх танцаў магчыма толькі пры старанным вывучэнні нацыянальнага фальклору.

Народны танец — аснова харэаграфіі. Таму танцавальная самадзейнасць павінна старанна захоўваць лепшыя традыцыі беларускага фальклору, яго характэрныя рысы і нюансы, своеасаблівасць выканання асобных беларускіх танцаў.

Толькі сумесная праца ў гэтым напрамку самадзейных і прафесіянальных харэографаў дасць магчымасць пазбавіцца аднастайнасці, будзе садзейнічаць новаму ўздыму нацыянальнага танцавальнага мастацтва.

А. КАЛЯДЭНКА.

Часопісы ў маі

«ПОЛЫМЯ»

Вялікае месца аддадзена ў нумары вершам. Аўтары іх — А. Вялюгін, М. Калачынскі, Я. Пушча, Н. Чарнушэвіч, К. Буйла, М. Машара, Г. Бураўкін, Ул. Караткевіч, А. Наўроцкі, Г. Кляўко, Ул. Ляпёшкін, украінскі паэт Т. Масэнка (яго вершы пераклалі К. Кірэенка і А. Зарыцкі).

Адзначаючы стагоддзе з дня нараджэння Рабіндраната Тагора, рэдакцыя публікуе ўрыўкі з кнігі афарызмаў вялікага пісьменніка, вядомыя пад назвай «Залётныя птушкі». Пераклад зроблены Я. Семяжонам.

Надрукаваны пачатак рамана А. Кулакоўскага «Сустрэчы на ростанях», нарыс Т. Хадкевіча «Шуміць Дзвіна», артыкулы І. Назімавай «Нататкі пра мастацкую выстаўку», Г. Кісялёва «В. Дунін-Марцінкевіч і паўстанне 1863 года», Р. Бярозкіна «Калі перачытваеш Чарота...» і Я. Казекі «Гартаванне слова».

У раздзеле «Бібліяграфія» — рэцэнзіі І. Кудраўцава на зборнік Ул. Караткевіча «Вячэрнія ветразі», М. Яроша на «Вершы і паэмы» Я. Пушчы і М. Барсток на «Выбраныя творы» Я. Маўра. Змешчаны таксама кароткія рэцэнзіі і «Дзядоўнік на Парнасе».

Успаміны невядомага аўтара

У 1925 г. у Віленскай турме «Лукішкі» палітычныя вязні выдавалі рукапісны часопіс «Лукішскі сцяг». Ініцыятарам, душой і галоўным рэдактарам гэтага выдання быў вядомы дзеяч Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі А. В. Канчэўскі (Уладак). У даволі аб'ёмістым часопісе, апрача ўнутранай інфармацыі, артыкулаў на тэмы дня, пастаноў турэмнага камітэта палітзняволеных, змяшчаліся літаратурныя матэрыялы і нават многія важныя пастановы ЦК КПЗБ, ЦК МОПРа Заходняй Беларусі. Пасля таго, як часопіс прачытваўся ва ўсіх камерах, яго ўдавалася іншы раз перапраўляць на волю. У партархіве Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ (ф. 60, воп. 16, стар. 219) захаваліся два нумары гэтага выдання. У адным з іх (№ 2, лістапад 1925 г.) пад загалоўкам «З мінулага» змешчаны ўспаміны невядомага аўтара (большасць твораў давалася без подпісу або падпісвалася аднаразовым псеўданімам) пра яго знаходжанне ў 1908 г. у Мінскай турме разам з Якубам Коласам. Гэты перыяд жыцця народнага паэта вывучаны недастаткова, і артыкул невядомага аўтара на нашу думку, заслугоўвае ўвагі.

І. ХАЎРАТОВІЧ,
навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ.

* * *

1908 год у Мінскім астрозе прайшоў бурна і неспакойна. Вечныя пратэсты палітычных, заядлая барацьба ў абарону сваіх праў і «прывілегій» ні на хвілінку не давала супакою як астрожнай адміністрацыі, так і пракурорскаму нагляду. Не раз быў патрывожан і сам пан губернатар. Сыпаліся «приказы», «декреты», «инструкции», як з рога дастатку. Адміністрацыя беснавалася, угаварвала, дарыла абяцанкамі, пагрозамі, рэпрэсіямі, але заўсёды спатыкала адзіны, рашучы і станоўчы адказ: «Ад таго, што дабылі, не адступім!» Трэба сказаць, што варункі тагачаснага астрожнага жыцця не [ідуць] у параўнанне з сучаснымі. Астрог тады быў школаю і практыкаю рэвалюцыйнага змагання для такіх хлапцоў, якім быў у той час я. Штодзённыя лекцыі, рэфераты, дыспуты пад кіраўніцтвам выбітных *) тагачасных рэвалюцыянераў, былых нарадавольцаў Каваліка, Бонч-Асмалоўскага, Ізмайловіча, лідэра анархістаў Таратуры і многіх іншых развівалі ўмыслова**) і духоўна і ўзмацнялі веру ў перамогу. Было споры гуртоў і беларусаў: Бурбіс, Якуб Колас, Кролік, Зелезеі (Віктар і Зігмусь), Каранкевіч і шмат іншых...

Турэмнае наша жыццё кіравалася радаю старост, выбіраных па аднаму ад камеры. А рада старост, дзеля зносін з адміністрацыяй і наогул з уладай, выбірала агульнага старосту палітычных, якім у той час быў Кролік.

Вось гэты інстытут старост быў косцю ў горле для адміністрацыі. Супраць яго і накіравала яна свае спробы ўвядзення новага ладу. Старосты былі скасаваны. Фактычна яны існавалі, але юрыдычна іх не было. Мы, наадварот, пры кожным выпадку абапіраліся на старосту і тым змушалі адміністрацыю лічыцца з ім.

Многа было цікавых здарэнняў у гэтай барацьбе, але аб гэтым будзе другім разам. Цяпер жа раскажу аб здарэнні, якое аб'яднала ўсіх у супольнай малітве. Так, малітве, бо служылі «малебен».

Забілі начальніка астрога Славінскага. [Гэта] быў акрутны, дзікі і крыважэрны звер. За яго пяцімесячнае панаванне былі дзве галадоўкі са смярцямі, бойка з параненнямі. А такія кары, як пазбаўленне выпісак прадуктаў, лістоў — ім жа «несць числа».

За два дні да сваёй смерці, у час вячэрняй паверкі ў нашай 12-й камеры, [ён] звярнуўся да нас (мы ўсе дэманстратыўна ляжалі на нарах) са словамі, што скора возьме нас у рукі і што прысылка яму «смяротнага прыгавору» ў абарону таварышаў яго не страшыць, бо гэта толькі адно «запугивание».

Гэтыя яго словы прыпаднялі і да таго ўзняты наш дух. Зашумелі, запелі, завесяліліся. Чакаем. На трэці дзень у аўторак, у час пабачэнняў пачулі ля брамы турмы, з панадворку, тры стрэлы. Забілася сэрца ў нас. Праз паўгадзінкі з астрожнай царквы вынеслі ліхтары і другія прычындалы. Даzналіся, што начальнік забіты! Агульнае лікаванне!

Камеры замкнулі (звычайна былі адчынены ад паверкі да паверкі), вечарам не рабілі нават паверкі. Па гарбаце (кожная камера мела свой самавар) занялiся праграмай вечара. На ўсіх мовах былі сказаны прамовы: па-беларуску — Колас, па-яўрэйску — Лейвік (вядомы яўрэйскі паэт), па-польску — Шпаноўскі, па-расейску — Дурмашкін. Пасля прамоў адбыўся «балетны» нумар, выклікаўшы не адну слязу ад смеху. Але «гвоздём» [праграмы] быў малебен. Кожная рэлігія прыбралася ў адпаведныя вопраткі, якімі служылі коўдры, прасціны і іншыя матар'ялы. Папом быў пішучы гэтыя радкі. Кадзільніцу замяніла конаўка, прывязаная да шнурка. Усяго абраду добра не памятаю, але помню, што пасля слоў «папа» і хору «рабін» і «ксёндз» на сваіх мовах казалі: «Так яму і трэба!», «Туды яму дарога!» Пасля кожнай звароткі папа хор спяваў на «VI глас»: «Агаркі спявайце, недаверкі спявайце, охо-хо-хо-хо!» Поп жа рэчытацівам заводзіў словы малебна, напісаныя Якубам Коласам.

Далёка за поўнач пацягнулася наша лікаванне. Забыліся аб усім. Жылі хвілінаю, якая ўзмацніла нас для новай барацьбы, да новага змагання, не зважаючы ні на якія перашкоды, ні на якія ахвяры.

*) вядомых, выдатных (польск.).
**) разумова (польск.).

Часопісы ў маі

«МАЛАДОСЦЬ»

Часопіс прысвячае першыя старонкі братняй дружбе з украінскімі сябрамі-пісьменнікамі і друкуе шэраг перакладаў пад агульным загалоўкам «У нас у гасцях «Дніпро». Тут чытач знойдзе апавяданні Ю. Тасенкі «Байран са стэпавых прастораў», Я. Гуцалы «Гардзей», М. Фідчуновай «Унукі», гумарэску В. Бальшака «Дзецям не дазваляецца», вершы А. Малышкі, Л. Забашты, А. Касматэнкі, баладу Б. Алейніка, байку П. Ключыны, а ў бясплатным дадатку да часопіса—інтэрмедыі для самадзейнай эстрады П. Глазавога, І. Залатарэўскага і В. Андрыенкі. Братняй дружбе прысвечаны таксама нарыс Б. Стральцова «Суседзі» аб сяброўстве беларускіх і ўкраінскіх хлопцаў і дзяўчат пагранічных калгасаў.

Часопіс друкуе аповесць Л. Гаўрылкіна «Каця», артыкул М. Лынькова «Шукальнік запаветнага слова» да 50-годдзя з дня нараджэння В. Віткі і падборку вершаў юбіляра «Эпітафія вірусам». Змешчаны працяг нататак чэшскіх падарожнікаў Іржы Ганзелкі і Мірaслава Зікмунда «Па дарогах свету».

Стагоддзе з дня нараджэння вялікага пісьменніка Індыі Рабіндраната Тагора адзначаецца вершамі паэта ў перакладзе Я. Семяжона.

У раздзелах «Дарогамі сямігодкі» і «Гары, камсамольскі аганёк» змешчаны нарысы С. Кухарава «Веснавыя настроі», Ул. Нядзведскага «Будні аднаго райкома».

Пад рубрыкай «Навука і культура» — фотарэпартаж Д. Жураўлёва і А. Дзітлева «Зойдзем у палац музыкі», артыкулы С. Бобава, «Загадкі Венеры адгадваюцца», В. Бархатавай «Танцуе маладосць», А. Тычыны «Кніжныя знакі».

Размову аб майстэрстве пісьменніка вядзе Ул. Боган у артыкуле «Спецыфіка жанра», дзе гаворыцца пра байку.

Падзеі, факты, навіны

Разлікі робіць машына

Пры аднаўленні будынка Гомельскага Палаца піянераў архітэктару спатрэбіліся дакладныя разлікі. Звычайна яны рабіліся групай высокакваліфікаваных інжынераў. На гэта пайшлі б два, а можа і тры месяцы напружанай працы. Але на гэты раз будаўнікі звярнуліся да навуковых супрацоўнікаў Інстытута матэматыкі і вылічальнай тэхнікі Акадэміі навук БССР. Прайшоў толькі адзін дзень, і ўсе разлікі, неабходныя для будаўнікоў, былі падрыхтаваны з незвычайнай дакладнасцю. Усе вылічэнні зрабіла электронная вылічальная машына «Урал»...

Можна прывесці шмат прыкладаў, калі з дапамогай электронна-аўтаматычных вылічальных машын робяцца складаныя матэматычныя разлікі. Адным прадпрыемствам лабараторыя дапамагала ў вызначэнні тэхналагічнага рэжыму работы, другім—у падрыхтоўцы разлікаў эканамічнага планавання. Машына «Урал» сапраўды дзівосная. За адну секунду яна робіць каля ста матэматычных дзеянняў на складанне, множанне, дзяленне, беспамылкова рашае складаныя задачы вышэйшай матэматыкі. Электронна-вылічальная машына «Урал» цалкам замяняе працу тысячы інжынераў.

Некалькі дзён назад работнікі групы эканамічных задач дамагліся новых поспехаў. У мінулым годзе Дзяржплан БССР звярнуўся ў Інстытут з прапановай зрабіць планіроўку грузаў для работнікаў лясной прамысловасці. Да апошніх год гэтую работу рабіла вялікая група інжынераў. Яна распрацоўвала два—тры варыянты і выбірала адзін з іх, лепшы. Тэрмін выканання такога задання—два—тры месяцы.

Электроннай вылічальнай машыне спатрэбілася ўсяго некалькі гадзін. Калі інжынеры могуць распрацаваць два—тры варыянты, дык машына робіць каля тысячы варыянтаў, і — выбірай найбольш цікавы, карысны.

Інстытут матэматыкі вырашае не толькі эканамічныя задачы. Лабараторыя радыёэлектронікі працуе над стварэннем раду электронных і вылічальных машын і сістэм.

Электронна-аўтаматычныя вылічальныя машыны, якімі карыстаюцца беларускія вучоныя, могуць свабодна перакладаць тэксты з адной мовы на другую, аўтаматычна кіраваць работай буйных заводаў і фабрык, гуляць у шахматы, вадзіць электрапаязды і нават бачыць небяспеку на чыгунцы.

«Электронныя матэматыкі» ўсё часцей ужываюцца ў многіх галінах народнай гаспадаркі рэспублікі—радыётэхніцы, геалогіі, медыцыне, бухгалтэрыі.

Ул. ГАРПЕНІК.

Абласны кніжны кірмаш

У Віцебску адбыўся абласны кніжны кірмаш. У ім удзельнічалі магазіны райспажыўсаюзаў, аблкнігагандлю і саюздруку.

Была прадстаўлена ў шырокім выбары мастацкая, сельскагаспадарчая, палітычная, навукова-тэхнічная, дзіцячая, метадычная і іншая літаратура на мовах многіх народаў СССР.

Тысячы гараджан пабывалі на кірмашы. Тут яны сустрэліся з пісьменнікамі А. Кулакоўскім і А. Міронавым, якія расказалі аб росце беларускай літаратуры. З чытаннем сваіх твораў выступілі мясцовыя паэты.

ХАЛАДЗІЛЬНІК «МІНСК»

Халадзільнік такой мадэлі зроблен нядаўна. На першы погляд гэта— звычайны кухонны стол з дзвюма дзверцамі, аднак яго канструкцыя вельмі цікавая.

У левай частцы стала знаходзіцца шафа для посуду і кухонных прылад, а справа — халадзільнае аддзяленне. Яго ёмкасць 125 літраў. Камера забяспечана рэгулятарам для падтрымання зададзенай тэмпературы.

Замест агульнапрынятага белага колеру халадзільнік «Мінск» мае мяккія зеленавата-блакітныя таны. Характэрная лаканічнасць яго пластмасавых форм, уласцівая сучаснай мэблі. Стол пакрыты зверху каляровым слаістым пластыкам і не баіцца высокай тэмпературы.

— Такі халадзільнік кампактны, — гаворыць галоўны канструктар Мінскага завода халадзільнікаў К. Калошын, — і таму асабліва выгодны ў маламетражных кватэрах.

На здымку вы бачыце канструктара **Н. Арлова**, які робіць устаноўку датчыкаў тэмпературы на першым эксперыментальным узоры халадзільніка «Мінск».

Фота **К. Азіна.**

ЖЫВОЕ ДРЭВА

Усё ў гэтай кватэры крыху не прывычна воку. Інкруставаная, з чырвонага дрэва мэбля, незвычайныя партрэты на сценах, знаёмы прыёмнік «Беларусь» таксама арыгінальна ўпрыгожаны арнаментам. Вось незабыўны Ільіч у зімовым адзенні, з натхнёным тварам, нібы гаворыць з народам. Побач партрэт М. Горкага на фоне бурнага мора; сярод хмар—буравеснік...

Глядзіш на гэтыя незвычайныя работы і думаеш — якія казачныя фарбы выкарыстаў мастак! Але гэта і не фарбы, а ўсяго толькі драбнюткія кавалачкі дрэва з мноства парод і розных адценняў.

Паўстагоддзя прайшло з таго часу, як сталяр Рыгор Львовіч Гебелеў авалодаў цудоўным майстэрствам ператвараць драўніну ў твор мастацтва.

— Майстраваць разбярныя рэчы з кавалачкаў фанеры мяне вучыў яшчэ бацька, — успамінае Р. Гебелеў. — Па-сапраўднаму ж мастацкай інструкцыяй я захапіўся значна пазней...

І Гебелеў паказвае пісьмо. Яно з Канады. У падарунак народу гэтай далёкай краіны быў пасланы партрэт Тараса Шаўчэнкі, выкананы беларускім умельцам. За акіянам яго работа выклікала здзіўленне і вялікую цікавасць вучоных, якія прасілі ў пісьме падзяліцца «сакрэтам» інкрустацыі. Вось пісьмы з Чэхаславакіі, рэспублікі Камерун, Італіі і Фінляндыі. Яго шкатулкі з беларускім арнаментам ёсць у Д. Неру, у французскага спевака Іва Мантана.

Сотні работ зроблены рукамі таленавітага самавучкі. Яны экспанаваліся ў многіх гарадах краіны, атрымалі прызнанне і за рубяжом. Сярод іх партрэты Пушкіна, Янкі Купалы, Мао Цзэ-дуна, Георгія Дзімітрава. Колькі любві і творчага натхнення ўкладзена ў кожны твор! Узяць хоць бы шкатулку з партрэтам Леніна, якая нядаўна была на выстаўках у ЗША і Мексіцы. Ільіч тут паказаны ў профіль з цёплай усмешкай. Каб «намаляваць» гэты партрэт любімага правадыра, спатрэбіліся сотні кавалачкаў дрэва, часам вельмі маленькіх.

Старэйшы майстар-разбяр знаходзіцца на пенсіі, але ён па-ранейшаму поўны сіл і энергіі. Апошняй работай беларускага інкрустатара была шкатулка з партрэтам лётчыка-касманаўта Ю. Гагарына.

НА ЗДЫМКУ: Р. ГЕБЕЛЕЎ за работай.

Тэкст і фота **Э. Рысаева.**

СМАЛЕНСКІ ХОР У СЛУЦКУ

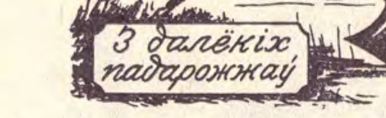
У Слуцку адбыўся канцэрт Смаленскага рускага хору. Пад мастацкім кіраўніцтвам дырыжора Уладзіміра Дунаеўскага былі выкананы песні савецкіх кампазітараў, рускія народныя жартоўныя песні. У пастаноўцы заслужанага артыста РСФСР У. Арсеньева танцоры выканалі танцы «Смаленскі гусачок», «Камарынская», «Кадрыля» і інш.

М. КОЗЕЛ.

Шырокаэкранны кінатэатр у Салігорску

У Салігорску адкрыўся шырокаэкранны кінатэатр. У гонар запуску першага касмічнага карабля з чалавекам на борце, рашэннем Салігорскага пасялковага савета кінатэатру прысвоена назва «Усход».

Віталій ВОЛЬСКІ

У Гвінеі

НА ВУЛІЦАХ КАНАКРЫ

Наш цеплаход падыйшоў да гвінейскіх берагоў каля шасці гадзін вечара і стаў на рэйд у порце Канакры. Па блакітнай вадзе акіяна плавалі вузкія і доўгія лодкі з чорнымі людзьмі. Усё здавалася дзіўным і незвычайным.

У шэраватай смузе вільготнага і душнага паветра перад намі ўзвышаліся два белыя небаскробы і шырокі будынак прыгожай гасцініцы.

Па набярэжнай з какосавымі пальмамі мы пайшлі ў горад. Паветра было вельмі цёплае. Вячэрняга халадку зусім не адчувалася. Было такое ўражанне, быццам мы знаходзімся ў нейкай вялізнай цяпліцы. Здзіўляла надзвычай густая раслiннасць. Уздоўж набярэжнай цягнуліся белыя вілы з фантанамі пасярод пышных садоў, з надзвычай яркімі і буйнымі кветкамі.

Раней тут жылі французскія камерсанты і чыноўнікі каланіяльнай адміністрацыі. Цяпер у прыгожых вілах і небаскробах жывуць афрыканцы. У першым паверсе аднаго з небаскробаў размясціліся пасольствы Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі і Англіі. Ва ўсіх астатніх жывуць гвінейцы з сем'ямі. Але добрых сучасных будынкаў у Канакры пакуль яшчэ нямнога. Толькі цэнтр горада з камфартабельнымі дамамі, у якіх жылі белыя каланізатары, добра ўпарадкаваны і выглядае прыгожа. Астатнія раёны, населеныя афрыканцамі, пазбаўлены самых неабходных выгод. На вуліцах пераважаюць двухпавярховыя дамы, а далёкія ўскраіны горада нагадваюць звычайную афрыканскую вёску з характэрнымі глінянымі хаткамі пад саламянай страхой. На двары гаспадыні вараць абед на вогнішчы. Тут жа гуляюць голыя чорныя дзеці.

Адразу кінулася ў вочы яшчэ адна характэрная дэталь, якая засталася ў спадчыну ад каланіялізму. У Канакры ўсе вуліцы асфальтаваны, але нават перад самымі прыгожымі будынкамі няма тратуараў. Замест тратуара ўсюды пясок і шчабёнка. Хадзіць цяжка і нязручна. Тлумачыцца такі недагляд вельмі проста. Французы ездзілі на машынах. Пешшу хадзілі толькі гвінейцы. Клапаціцца пра іх французскія ўлады не лічылі патрэбным: абыйдуцца чорныя і без тратуараў, іх босыя ногі прывыклі да гарачага пяску і камення. Так і засталіся вуліцы Канакры добрымі пакуль што толькі пасярэдзіне, для машын, і неўпарадкаванымі там, дзе ходзяць простыя людзі.

У бакавых вуліцах усе вокны і дзверы аднапавярховых дамоў былі шырока расчынены, і жыццё жыхароў было відаць кожнаму, хто праходзіў міма. У гэты вячэрні час усе сем'і сядзелі за сталом і елі рыс. Рыс, рыба, гародніна і садавіна — аснова народнага харчавання. Мяса і жывёльных тлушчаў у трапічнай Афрыцы, як вядома, не хапае.

У горадзе мала электрычнасці. Асветлена толькі цэнтральная вуліца, урадавыя будынкі і гасцініца. Усё астатняе тоне ў цемры афрыканскай ночы. Усюды мігцяць шахцёрскія ліхтары, свечы і газоўкі.

Цёмная вуліца прывяла нас да невялікага базарчыка на беразе акіяна. Тут гандлююць таксама пры святле ліхтароў і свечак. На латках прадаюцца розныя невядомыя нам марскія рыбы, ачышчаныя апельсіны, ананасы, какосавыя арэхі, манга, маніёк, бананы і іншыя плады, а таксама даўгія белыя батоны. Яны прадаюцца тут не на вагу, а на метры.

У Канакры такая багатая раслiннасць, што некаторыя раёны гвінейскай сталіцы нагадваюць вялізны батанічны сад. Нас здзіўляюць сваімі памерамі такія дзівосныя дрэвы на вуліцах горада, як сейба, надзвычай высокія, з неверагодна шырокімі магутнымі ствaламі. За кожным выступам ствала такога дрэва, як за ўцёсам, спакойна могуць размясціцца два — тры чалавекі. Я ніколі яшчэ не бачыў такіх дрэў-волатаў.

На высокіх дрэвах, на дахах дамоў, на мураваных агарожах і на балюстрадзе набярэжнай нерухома сядзяць радамі сур'ёзныя грыфы. Падбіраючы ўсякія адкіды на сметніках, гэтыя чорныя змрочныя птахі нясуць «санітарную службу». Грыфаў вельмі многа ў гарадах і вёсках Афрыкі. Іх тут ніхто не чапае, бо сваёй «санітарнай службай» ва ўмовах цёплага і вільготнага клімату, калі ўсё псуецца і раскладаецца вельмі хутка, грыфы прыносяць карысць.

А гэта што там пішчыць і капошыцца, высока ў лісці, над нашымі галовамі? Можа, папугаі?

Я гляджу ўгору, на вяршыню магутнай сейбы, якая ўзвышаецца пасярод гарадской плошчы.

Якія ж гэта папугаі! Лятучыя сабакі, вось хто пішчыць так галасна і капошыцца ў лісці высачэзнага дрэва. Яны вісяць тут цэлымі гронкамі дагары нагамі. Гэта — вялікія кажаны з галовамі, падобнымі на сабачыя. Таму іх і называюць лятучымі сабакамі. Харчуюцца яны садавінай. Кажуць нават, быццам яны ловяць дробную рыбу, лятаючы над паверхняй вады. Удзень лятучыя сабакі адпачываюць на дрэвах, а з надыходам цемры вылятаюць па здабычу. Для афрыканскіх гарадоў і вёсак лятучыя сабакі характэрны таксама, як і грыфы, і маленькія белыя чаплі. Мы бачылі іх усюды.

ЦЯЖКАСЦІ І ПЕРАШКОДЫ

Калі мы ішлі па цэнтральнай вуліцы Канакры, я звярнуў увагу на вялікі і добраабсталяваны магазін з шырокімі вітрынамі, у якіх не было тавараў. Мне сказалі, што гэты пусты магазін належаў французу. Ён ліквідаваў сваё прадпрыемства і за дзень да нашага прыезду вылецеў з сям'ёю ў Еўропу. Гэта быў апошні буйны французскі камерсант, які затрымаўся ў Гвінеі.

Цяпер на вуліцах горада, не гаворачы пра вёскі, рэдка можна ўбачыць француза, англічаніна ці амерыканца. Пасля абвяшчэння незалежнасці ўсе французы —камерсанты, служачыя, інжынеры, урачы, настаўнікі, тэлеграфісты чыгуначнікі — амаль усе тэхнічныя спецыялісты пакінулі Гвінею па загаду французскага ўрада. Па іх прыкладу тое самае зрабілі многія іншыя чужаземцы. Засталіся лічаныя адзінкі. Праца ўстаноў і прадпрыемстваў была паралізавана, абсталяванне вывезена, дакументацыя знішчана. Была спынена нават тэлеграфная сувязь Гвінеі з іншымі краінамі. Замежны гандаль быў парушаны. Усё гэта выклікала пэўныя цяжкасці і перашкоды ў эканамічным жыцці краіны. Маладой рэспубліцы засталася ў спадчыну ад каланізатараў дэзарганізаваная гаспадарка, пазбаўленая адміністрацыйнага апарату. Усё трэба было наладжваць спачатку. Але спробы імперыялістаў задушыць незалежную Гвінею эканамічнай блакадай не ўдаліся.

На дапамогу маладой рэспубліцы прыйшлі сацыялістычныя краіны, а таксама незалежныя дзяржавы Афрыкі і Азіі.

ДРУЖБА

Савецкі Саюз паставіў Гвінеі трактары, аўтамашыны, прамысловае і сельска-гаспадарчае абсталяванне, нафту, металы і розныя іншыя тавары, патрэбныя гвінейцам. Савецкія спецыялісты і тэхнікі дапамагаюць маладой афрыканскай дзяржаве наладжваць народную гаспадарку, будаваць новыя прадпрыемствы, падрыхтоўваць маладыя кваліфікаваныя кадры.

Нядаўна савецкія спецыялісты закончылі працу над праектам рэканструкцыі чыгуначнай лініі Канакры — Канкан, якая з'яўляецца найважнейшай чыгуначнай лініяй у Гвінеі, даўжынёй у 660 кіламетраў. Працуюць тут і чэхі, і немцы з ГДР.

Нетры Гвінеі багатыя на баксіты, славіну, алюміній, золата, алмазы. Усё гэта патрабуе далейшага вывучэння, даследавання і распрацоўкі. Трохгадовы план развіцця народнай гаспадаркі на 1960—1962 гады, які паспяхова ажыццяўляецца, і наступны, пяцігадовы план, які распрацоўваецца, маюць на мэце ператварыць Гвінею з адсталай аграрнай краіны, якой яна з'яўлялася да гэтага часу, у індустрыяльна-аграрную дзяржаву.

Народ Гвінеі добра ў гэтым разбіраецца. Да нас гвінейцы ставяцца вельмі прыязна і прыветліва. Яны ведаюць, што савецкія людзі прыязджаюць да іх з добрымі намерамі. Незнаёмыя гвінейцы часта спынялі нас на вуліцы, самі знаёміліся, ахвотна гутарылі з намі, прапаноўвалі свае паслугі, каб паказаць дарогу ці расказаць пра тое, чым мы цікавімся.

Малады электратэхнік у белай безрукаўцы і белых, старанна адпрасаваных штанах, з якім я пазнаёміўся ў порце, расказваў то з абурэннем, то з уздымам пра ганебныя ўчынкі каланізатараў адразу пасля абвяшчэння незалежнасці Гвінеі.

— О, цяпер мы ведаем, што такое сапраўдная дружба!—закончыў ён.—Мы ведаем таксама, што не ўсе белыя людзі аднолькавыя. Вялікая між імі розніца!

І вялікая розніца між іх краінамі! Адны ўсё яшчэ спрабуюць нас па-ранейшаму заняволіць, хоць і на новы лад, новымі хітрыкамі, толькі не могуць, бо час цяпер ужо не той, а другія нам шчыра дапамагаюць, як сябры.

Электратэхнік правадзіў нас да варот порта, да самай набярэжнай. Ён растлумачыў, як прайсці бліжэй да цэнтра горада і паціснуў кожнаму руку.

Калі мы яму падзякавалі, малады гвінеец весела і сардэчна засмяяўся:

— Канакры — Маску!.. Рус, карашо!.. О рэвуар, камрад!..

У порце Канакры мы бачылі безліч мяшкоў з кітайскім рысам. У дзяржаўных магазінах і крамах, гарадскіх і вясковых, нямала тавараў з Савецкага Саюза, Чэхаславакіі, Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Іх асабліва многа ў новым вялікім дзяржаўным універмагу «Нафайя», адкрытым замест былога французскага, які належаў прыватнай фірме.

Усе паверхі новага ўнівермага поўны пакупнікоў. Тут амаль не ўбачыш белага чалавека. І прадаўцы і наведвальнікі — усё афрыканцы.

Некаторыя мужчыны апрануты па-еўрапейску. Многія носяць шаравары і «бубу» — даўгую, як халат, лёгкую кашулю з шырокімі рукавамі, а на галаве феску ці круглую шапачку. Гэта — традыцыйнае адзенне мусульманскага насельніцтва ў гарадах Заходняй Афрыкі. Што датычыцца жанчын, то па іх, убраных вельмі маляўніча, з своеасаблівым і арыгінальным густам, мы маглі пазнаёміцца з модамі розных раёнаў Гвінеі.

Каля прылаўкаў можна сустрэць прадстаўнікоў фульбе, малінке, сусу і многіх іншых плямён і народнасцей краіны. Стройныя дужыя постаці ў яркім і прасторным адзенні, у складаных галаўных уборах, затрымліваюцца каля выстаўленых тавараў. Чорныя рукі ў бранзалетах і пярсцёнках перабіраюць тканіны. Вясёлыя чорныя твары з жывымі бліскучымі вачыма, з цудоўнымі белымі зубамі, з каляровымі пацеркамі на шыі, нібы вытачанай з эбенавага дрэва, схіляюцца над вітрынамі. Гучыць смех, ззяюць усмешкі. Усе трымаюць сябе натуральна і ўпэўнена, але заўсёды лагодна і добразычліва. Усе адчуваюць сябе тут гаспадарамі, бо ведаюць, што і гэты ўнівермаг, і гэты горад, і ўсё, што існуе на гэтай зямлі, і сама гэтая зямля непадзельна належыць цяпер гвінейскаму народу.

Маладая жанчына нясе на руках малога, другое дзіця вісіць у яе за спіною.

Трэба сказаць, што насельніцтва Гвінеі па свайму нацыянальнаму складу вельмі неаднароднае. Дзяржаўныя граніцы краіны не супадаюць з этнічнымі. З трох мільёнаў пяцісот тысяч жыхароў Гвінеі дзевяцьсот тысяч належаць да народа фульбе, які налічвае наогул звыш пяці мільёнаў чалавек, але жыве ў большасці сваёй за межамі Гвінеі, у Нігерыі і іншых краінах Заходняй Афрыкі. Значная частка жыхароў Гвінеі належыць да групы мандынга. Гэта малінке, сусу, дыяланке, санінке, бамбара, дыюла. На паўднёвым усходзе жывуць дробныя плямёны—кісі, манон, герзэ, тама, кано і інш. Усе яны адрозніваюцца адно ад аднаго сваімі дыялектамі, звычаямі, спосабам жыцця.

У Гвінеі больш сотні розных моў і дыялектаў. Таму дзяржаўнай мовай застаецца французская. Яна служыць агульным сродкам зносін паміж усімі жыхарамі краіны. На гэтай мове ідзе выкладанне ў школе, выдаюцца газеты, пішуцца літаратурныя творы, ліквідуецца непісьменнасць. На гэтай мове звярталіся да нас і гутарылі з намі гвінейцы. І мне давялося тут добра праверыць тыя рэзервы французскіх слоў і выразаў, якія захоўваліся ў самых далёкіх кутках маёй памяці з часоў школьнай вучобы.

(Заканчэнне ў наступным нумары).

На рынку прадаюцца міскі, зробленыя з гарбуза.

Галоўны рэдактар Нічыпар ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і праўлення Саюза пісьменнікаў БССР. Мінск.
АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-25-25, аддзела літаратуры — 3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры — 3-20-54, выдавецтва — 3-19-52, бухгалтэрыі — 3-11-03.
«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 00207
Друкарня імя Сталіна.